

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра загальноправових дисциплін

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РАБОТА

на тему:

**«ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В
ПІДПРИЄМНИЦТВІ»**

студента 2 курсу, 7 м групи
спеціальності 081, «Право»
спеціалізації «Правове забезпечення
безпеки підприємницької діяльності»

Самойленко Дмитро
Сергійович

Науковий керівник
кандидат історичних наук,
доцент

Батрименко Василь
Іванович

Гарант освітньої програми
кандидат юридичних наук,
професор

Крегул Юрій
Іванович

Київ 2018

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНО-ТЕОРИТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ У ПІДПРИЄМНИЦТВІ	8
1.1. Поняття і сутність злочинності у підприємстві	8
1.2. Засади протидії злочинності у підприємстві.....	20
РОЗДІЛ 2. КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	27
2.1. Злочини у сфері підприємства та конкурентних відносин	27
2.2. Злочини у сфері банкрутства, кредитно-фінансової, банківської і бюджетної системи України.....	49
2.3. Злочини у сфері використання фінансових ресурсів, обігу цінних паперів, обслуговування споживачів, захисту їх прав, приватизації державного і комунального майна	58
РОЗДІЛ 3. ПРОФІЛАКТИКА ЗЛОЧИННОСТІ У ПІДПРИЄМНИЦТВІ	72
3.1. Загальні засади профілактики злочинності у підприємстві.....	72
3.2.Адміністративна відповідальність як міра профілактики злочинності у підприємстві.....	77
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	86

ВСТУП

Актуальність. Для правильного розуміння і практичної оцінки подій, що відбуваються в нашому суспільстві, важливе значення має розробка концептуальних засад соціально-економічного розвитку. Реформи, що відбуваються в Україні потребують вдосконалення правової системи держави та виявлення в сферах підприємницької, зовнішньоекономічної, фінансово-банківської діяльності порушень законів, внесення пропозицій щодо усунення прогалин у законодавстві, які використовуються правопорушниками для різноманітних зловживань.

Підприємницька діяльність, особливо у галузях виробництва товарів народного споживання і сільськогосподарської продукції, а також надання послуг, покликана забезпечити нагальні потреби громадян, як це робиться у розвинутих країнах. Однак кризовий стан економіки України й обумовлені ним негативні соціальні явища ускладнили криміногенну, ситуацію та негативно вплинули на розвиток підприємницької діяльності. Цьому сприяли і непослідовність у проведенні економічних реформ, і їх недостатнє правове забезпечення. У сфері підприємництва сформувались і продовжують наростати негативні тенденції, які гальмують економічний розвиток України, підривають принципи соціальної справедливості. Набули значного поширення протиправні діяння, які виходять за межі держави і набувають міжнародного характеру. Шляхом розкрадання сировини, матеріалів, обладнання та вивозу їх за кордон державі завдаються величезні матеріальні збитки, створюються сприятливі умови для хабарництва, приховування прибутків від оподаткування тощо. У підприємництво проникли особи з кримінальним минулим, практично на 50-60 % економіка України стала тіньовою.

Складна криміногенна обстановка потребує розробки комплексу науково обґрунтованих заходів, спрямованих на забезпечення нормального

функціонування підприємництва та протидію злочинам, які вчиняються в цій сфері. Це зумовлює актуальність теми пропонованого дослідження.

Проблемам попередження злочинності в економіці останнім часом приділяється велика увага. Вони розглядаються в докторських і кандидатських дисертаціях, монографіях, відповідних розділах підручників і навчальних посібників, наукових статтях. Значний внесок у дослідження цієї проблеми зробили Ф.Г. Бурчак, І.П. Лановенко, П.С. Матишевський, А.О. Пінаєв, Г.М. Самілик, В.В. Сташис, Є.Л. Стрельцов, В.Я. Тацій, С.В. Трофімов та інші українські вчені. Серед російських дослідників слід відзначити А.Л. Белахова, Н.Я. Беляєва, Г.Е. Вольфмана, Н.Ф. Кузнецову, К.С. Лейкіну, В.М. Леонт'єва, М.Д. Лисого, Ю.І. Ляпунова, Л.К. Малахова, А.В. Наумова, П.Т. Некипелова, І.М. тощо.

В умовах переходу до ринкових відносин останнім часом проблемам злочинності у підприємстві присвячені дослідження П.П. Андрушка, Л.П. Брич, В.М. Вересова, П.Т. Геги, І.П. Голосніченка, В.М. Гринчака, А. Є. Гутника О.О. Дудорова, Г.М. Кузьменка. Я.М. Кураш, І.І. Кучерова, В.В. Лисенка, В.Р. Мойсика, В.В. Молодика, М.С. Мищука, В.О. Навроцького, Ю.В. Опалінського та деяких інших.

Наукові дослідження цих проблем в кримінальному праві й кримінології здійснили Ю.М. Антонян, О.М. Бандурка, В.Б. Волженкін, В.В. Голіна, Л.М. Давиденко, І.М. Даньшин, Г.В. Дашкова, А.І. Долгова, А.П. Закалюк, В.С. Зеленецький, А.Ф. Зелінський, І.І. Карпець, Ю.Г. Козлов, М.Й. Коржанський, О.М. Костенко, В.М. Кудрявцев, А.Н. Ларков, В.Г. Лихолоб, М.І. Панов, Е.Ф. Побігайло, І.І. Рогов, В.І. Шакур та інші вчені.

Роботи вказаних авторів мають велике наукове і практичне значення. Водночас, на сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки чимало висловлених ними положень певною мірою втратили свою актуальність

через кардинальні зміни в законодавстві та суспільних відносинах, які воно регулює. Це потребує уточнення раніше сформульованих висновків.

Тільки протягом останніх кількох років робляться спроби дослідження злочинності у сфері підприємництва в Україні. Кримінологія ще не має у своєму розпорядженні даних узагальненого характеру, які б давали повне уявлення про детермінанти, способи вчинення злочинів у цій сфері та заходи щодо їх попередження. Недостатньо вивчена діяльність правоохоронних органів у боротьбі з цим видом злочинності. Викладене вище обумовило вибір теми нашого дослідження.

Метою роботи є дослідження правового забезпечення протидії злочинності в підприємстві.

Відповідно до обраної мети, перед нами були поставлені наступні завдання:

- розкрити поняття, сутність та види підприємницької діяльності;
- охарактеризувати поняття і систему злочинів у сфері підприємництва;
- описати окремі види злочинів у сфері підприємництва;
- розглянути злочини у сфері підприємництва, конкурентних відносинах та іншій діяльності суб'єктів господарювання;
- розглянути злочини у сфері банкрутства та злочини у сфері використання фінансових ресурсів та обігу цінних паперів;
- розглянути злочини у сфері обслуговування споживачів та захисту їх прав;
- розглянути злочини у сфері приватизації державного і комунального майна;
- дослідити протидію економічним злочинам та організованій злочинності у сфері підприємництва;
- дослідити профілактику економічним злочинам та організованій злочинності у сфері підприємництва.

Об'єктом дослідження виступає підприємництво та основні види злочинів у підприємстві.

Предметом дослідження виступає правове забезпечення протидії економічній злочинам та злочинності у сфері підприємництва загалом.

У ході дослідження використовувалися такі методи, як системно-структурний, історико-правовий, порівняльно-правовий, статистичний, аналітичний, спостереження, інтерв'ювання, аналіз і синтез, індукція та дедукція, абстрагування та узагальнення.

Джерелами дослідження є Кримінальний кодекс, Кримінально-процесуальний кодекс, цивільне, адміністративне законодавство, загальнотеоретична і спеціальна юридична література.

Наукова новизна полягає у тому, що комплексно розглядається профілактика та протидія злочинам у сфері економічної та організованої злочинності у сфері підприємництва, зроблено аналіз таких напрямків злочинності у сфері підприємництва, як: конкуренція, банкрутство, приватизація, обслуговування споживачів, взаємовідносини із фінансовими ресурсами.

Практична значимість полягає у тому, що у даній роботі зібрані знання відносно злочинності у сфері підприємництва. Ознайомившись із матеріалами роботи можна в повній мірі сформулювати уявлення про злочини у сфері підприємництва, протидії та профілактики даних злочинів.

Робота складається із вступу, трьох взаємопов'язаних розділів, вмотивованих висновків та списку використаних наукових джерел.

У першому розділі розглядаються загальнотеоретичні питання, зокрема: розкрито поняття та сутність підприємницької діяльності, дана їхня класифікація; охарактеризовано поняття і систему злочинів у сфері підприємництва; описано у загальному розумінні види злочинів у сфері підприємництва.

У другому розділі увага прикута до більш детального розгляду окремих груп злочинів у сфері підприємницької діяльності, а саме: у сфері підприємництва, конкурентних відносинах та іншій діяльності суб'єктів господарювання; у сфері банкрутства та злочини у сфері використання фінансових ресурсів та обігу цінних паперів; у сфері обслуговування

споживачів та захисту їх прав; у сфері приватизації державного і комунального майна.

Третій розділ присвячено дослідженню профілактики злочинності у сфері підприємництва та ролі адміністративної відповідальності як міри профілактики злочинності у підприємстві.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНО-ТЕОРИТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ У ПІДПРИЄМНИЦТВІ

1.1 Поняття і сутність злочинності у підприємництві

На нашу думку, одним з найважливіших елементів, який характеризує злочинність – те, в якому середовищі відбувається суспільно небезпечне, винне, протиправне і кримінально каране діяння (дія чи бездіяльність). В нашому випадку цим середовищем є підприємницька діяльність (підприємництво).

Відповідно до ст. 42 ГК України підприємництво — це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку [3].

Право на підприємницьку діяльність гарантується Конституцією України. Згідно зі ст. 42 Конституції - кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом [1].

Визначення підприємницької діяльності і відокремлення її від інших видів діяльності, що мають на меті отримання прибутку або доходу, має як теоретичне, так і суто практичне значення. Наприклад, ст. 164 Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачає відповідальність, зокрема, за зайняття підприємницькою діяльністю без державної реєстрації. Якщо ж не буде доведено, що діяльність, яка провадилася, була саме підприємницькою, притягти особу до відповідальності за вищевказаною статтею буде неможливо [5].

Характеристика (ознаки) підприємницької діяльності (підприємництва):

1. Підприємництво є самостійною діяльністю. Це означає, що, по-перше, підприємництво в Україні може здійснюватися в будь-яких організаційних формах, визначених законами України, на вибір підприємця

(ст. 45 ГК України). Також фізичні особи мають можливість зареєструватися як громадяни — суб'єкти підприємницької діяльності і провадити таким чином діяльність без створення організації. По-друге, зважаючи на передбачений ч. 1 ст. 44 ГК України принцип вільного вибору підприємцем видів підприємницької діяльності, підприємці мають право здійснювати самостійно будь-яку діяльність відповідно до потреб ринку, на власний розсуд приймаючи відповідні рішення, що не суперечать законодавству [3].

Суб'єкт підприємницької діяльності самостійно вирішує, якими видами діяльності йому займатися з огляду на обмеження, встановлені законодавством (наприклад, згідно зі ст. 4 Закону України від 7 лютого 1991 р. № 698-ХІІ «Про підприємництво» — єдиною статтею, що є чинною у цьому Законі — діяльність, пов'язана з проведенням криміналістичних, судово-медичних, судово-психіатричних експертиз може здійснюватися тільки державними підприємствами та організаціями) [9].

Діє принцип вільного найму підприємцем працівників. Цей принцип обмежується положеннями спеціального законодавства про зайнятість, що містить положення, якими обмежуються трудові права іноземних громадян та осіб без громадянства — ст. 8 Закону України від 1 березня 1991 р. № 803-ХІІ «Про зайнятість населення» [11] передбачена необхідність отримання дозволу на працевлаштування у державній службі зайнятості України.

Також діє принцип самостійного здійснення підприємцем зовнішньоекономічної діяльності, використання підприємцем належної йому частки валютної виручки на свій розсуд. Цей принцип обмежується, зокрема, положеннями Закону України від 23 вересня 1994 р. № 185/94-ВР «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» [10].

2. Підприємництво є ініціативною діяльністю. Це означає, що зайняття підприємницькою діяльністю є добровільним вчинком. Жоден державний орган, недержавна організація, посадова особа не можуть примусити до зайняття підприємницькою діяльністю.

3. Підприємництво є систематичною діяльністю. Проте чітких кількісних критеріїв систематичності законодавством не встановлено.

4. Підприємництво є діяльністю на власний ризик. Це означає, що за порушення договірних зобов'язань, кредитно-розрахункової і податкової дисципліни, вимог до якості продукції та інших правил здійснення господарської діяльності підприємство та приватний підприємець самостійно несуть відповідальність, передбачену законодавством України. Тобто суб'єкт підприємницької діяльності бере на себе як позитивні, так і негативні наслідки підприємницької діяльності. Підтвердженням цього є положення ЦК України, що встановлюють самостійну відповідальність фізичної особи — суб'єкта підприємницької діяльності (ст. 52) та юридичної особи (ст. 96) за зобов'язаннями, пов'язаними з їх підприємницькою діяльністю. За загальними правилами ч. 3 ст. 96 цього Кодексу учасник (засновник) юридичної особи не відповідає за зобов'язаннями юридичної особи, а юридична особа не відповідає за зобов'язаннями її учасника (засновника), крім випадків, встановлених установчими документами та законом. Тобто законодавство розрізняє відповідальність юридичної особи за наслідки своєї господарської діяльності (ризик) і відповідальність її засновника із винятками, передбаченими законодавством [7].

5. Підприємництво є господарською діяльністю. Це означає, що, незважаючи на свою специфіку, підприємницька діяльність є складовою ширшого за обсягом поняття господарська діяльність.

Згідно зі ст. 3 ГК України під господарською діяльністю розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність [3]. Це означає, що в межах господарської діяльності реалізується продукція, виконуються роботи, надаються послуги, які можливо оцінити у грошовому еквіваленті. Під терміном вартісний характер законодавець має на увазі первісну вартість товару (робіт, послуг) для їх власника — виробника товару

(виконавця робіт, надавача послуг), яка узагальнено характеризується економіко-правовою категорією собівартість товару (робіт, послуг), до складу якої п. 11 Положення (стандарту) бухгалтерського обліку витрати, затв. наказом Міністерства фінансів України від 28 лютого 2013 р. за № 336/22868 р. [12] відносить виробничу собівартість продукції (робіт, послуг), яка була реалізована протягом звітного періоду, нерозподілені постійні загальновиробничі витрати та наднормативні виробничі витрати; продукція, яка реалізується, роботи, які виконуються та послуги, які надаються в межах господарської діяльності, мають цінову визначеність. Іншими словами, зазначені складові предмета господарської діяльності мають ціну продажу, складається з собівартості, що була нами розглянута вище, та суми виробничої або торговельної націнки, зі складу якої згодом формується прибуток (для фізичних осіб — суб'єктів господарської (підприємницької) діяльності у цьому разі вживається не категорія прибуток, а категорія дохід).

6. Підприємницька діяльність здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями). Іншими словами, підприємницька діяльність провадиться фізичними та юридичними особами, зареєстрованими як суб'єкти підприємницької діяльності у порядку, встановленому законодавством. Це означає, що підприємницькою діяльністю можуть займатися як юридичні, так і фізичні особи, які набули статусу суб'єкта підприємницької діяльності за правилами Закону України від 15 травня 2003 р. № 755-ІУ «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» [8].

7. Внаслідок підприємницької діяльності досягаються економічні й соціальні результати. Серед економічних результатів найбільш принциповими є утворення конкурентного середовища, насичення ринку товарами і послугами, значна активізація міжнародних економічних стосунків. Водночас ринкова переорієнтація спричиняє і нові проблеми. Наприклад, поширюються тіньові операції, які, як правило, супроводжуються уникненням від оподаткування, дефіцитністю державного бюджету,

дестабілізуючи тим самим офіційну економіку. Через поширення цієї негативної тенденції гальмуються соціальні програми, поглиблюється майнове розшарування населення, ідейно-політичне протистояння в суспільстві [Ошибка! Источник ссылки не найден.,с.16].

8. Метою підприємницької діяльності є отримання прибутку. Якщо метою тієї чи іншої діяльності не є отримання прибутку, вона не може бути віднесена до підприємницької. Ця мета, як правило, знаходить своє відображення в установчих документах суб'єкта підприємницької діяльності і простежується, виходячи з характеру його діяльності. За цією ж ознакою підприємницька діяльність відмежовується від розглянутого нами вище поняття господарської діяльності, в якій отримання прибутку не ставиться за основну мету.

Розрізняють три види підприємницької діяльності: виробничу, комерційну і фінансову.

Об'єктом діяльності в галузі виробництва є процес господарювання з виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг при кругообігу ресурсів: виробничі ресурси – виробництво – готова продукція (роботи, послуги) – товар – продаж – валовий дохід – фінансовий результат.

Виробниче підприємництво передбачає: визначення виду виробничої діяльності та номенклатури асортименту продукції (товарів, робіт, послуг), яку буде виробляти підприємець.

Суть комерційної діяльності становлять торгово-обмінні операції з купівлі-продажу (перепродажу) товарів при кругообігу ресурсів: ресурси для господарської діяльності – товар – продаж – валовий дохід – фінансовий результат [Ошибка! Источник ссылки не найден.,с.16].

Об'єктом фінансової діяльності є процес господарювання з купівлі-продажу грошей, валюти, цінних паперів та обслуговування розрахункових операцій при кругообігу ресурсів: ресурси для господарської діяльності – придбання фінансових ресурсів – продаж – валовий дохід – фінансовий результат.

Злочини у сфері підприємництва тотожні із тими, що вчиняються у сфері господарської діяльності і передбачені сьомим розділом Особливої частини кримінального закону (ст.ст.199-233 КК України) [56,с.261].

Об'єднуючи в самостійний розділ Особливої частини злочини, які вчиняються у сфері підприємницької діяльності, законодавець виходить із спільності їх родового об'єкта, яким є суспільні відносини, що складаються з приводу виробництва, розподілу, обміну та споживання товарів, робіт і послуг.

Безпосереднім об'єктом цих злочинів виступають конкретні суспільні відносини, що складаються у певній сфері господарської діяльності.

При вчиненні деяких злочинів у сфері господарської діяльності шкода заподіюється крім основного ще і додатковому безпосередньому об'єкту. Так, наприклад, безпосереднім об'єктом такого злочину, як незаконні дії щодо підакцизних товарів є суспільні відносини, що забезпечують випуск доброякісної продукції, а додатковим можуть виступати життя та здоров'я споживача, при контрабанді зброї чи вибухових речовин – громадська безпека та ін.

З об'єктивної сторони більшість злочинів у сфері господарської діяльності вчиняються шляхом дії (наприклад, фіктивне підприємництво, протидія законній господарській діяльності, незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків, контрабанда, легалізація доходів, одержаних злочинним шляхом, тощо). Окремі злочини можуть виразитися тільки у бездіяльності (ухилення від повернення виручки в іноземній валюті, ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів, тощо).

Абсолютну більшість злочинів у сфері господарської діяльності слід віднести до злочинів з формальним складом. Тому вони вважаються закінченими з моменту вчинення вказаних у законі дій, незалежно від настання наслідків (фіктивне підприємництво, порушення порядку здійснення операцій з металобрухтом, фальсифікація засобів вимірювання і

ін.). Однак, серед злочинів у сфері господарської діяльності є і злочини з так званим матеріальним складом, тобто такі, для об'єктивної сторони яких необхідно встановити не тільки суспільно небезпечне діяння, а й настання суспільно небезпечних наслідків, це, наприклад, обман покупців та замовників, доведення до банкрутства, ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) та ін. [56,с.263].

Інколи обов'язковими можуть бути і інші ознаки об'єктивної сторони. Зокрема, спосіб вчинення злочину, обстановка та місце посягання (контрабанда, незаконна приватизація державного чи комунального майна, обман покупців та замовників та ін.).

Із суб'єктивної сторони злочини, які вчиняються у сфері господарської діяльності, характеризується виключно умисною формою вини. Обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони деяких складів є наявність мотиву та мети.

Суб'єктами такого роду діянь може бути фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з досягнення якого настає кримінальна відповідальність (ст.18 КК України).

Отже, злочини у сфері господарської діяльності – це умисні суспільно небезпечні та протиправні діяння (дія або бездіяльність), що посягають на суспільні відносини, які виникають з приводу виробництва, розподілу, обміну та споживання товарів, робіт і послуг, вчинені суб'єктом злочину.

В. М. Киричко, О. І. Перепелиця та В. Я. Тацій залежно від безпосереднього об'єкта злочини у сфері господарської діяльності поділяють на такі групи: 1) злочини у сфері кредитно-фінансової, банківської і бюджетної систем України (статті 199, 200, 201, 204, 210, 211, 212, 212-1, 216 КК); 2) злочини у сфері підприємництва, конкурентних відносин та іншої діяльності суб'єктів господарювання (статті 203-1, 203-2, 205, 205-1, 206, 206-2, 209, 209-1, 213, 229, 231 і 232 КК); 3) злочини у сфері банкрутства (ст. 219 КК); 4) злочини у сфері використання фінансових ресурсів та обігу цінних паперів (статті 222, 222-1, 223-1, 223-2, 224, 232-1 і 232-2 КК); 5)

злочини у сфері обслуговування споживачів та захисту їх права (ст. 227 КК); б) злочини у сфері приватизації державного і комунального майна (ст. 233 КК). Запропоновану класифікацію також підтримують А. В. Шевчук, М. Д. Дякур та Я. В. Ступник. О. О. Дудоров пише про те, що наведена класифікація викликає деякі зауваження. Так, бюджетні злочини, відповідальність за які передбачена ст. 210, 211 КК (група 1), очевидно, є підстави визнавати злочинами у сфері використання фінансових ресурсів (група 4), а передбачене ст. 222 КК шахрайство з фінансовими ресурсами (група 4) можна віднести до злочинів у сфері кредитно-фінансової і банківської систем (група 1). Ст. 199 КК в частині незаконних дій з державними цінними паперами (група 1), поза всяким сумнівом, є злочином у сфері обігу цінних паперів (група 4). Вбачається відсутність чітких критеріїв розмежування злочинних посягань, які входять до першої і четвертої груп. Правник також вважає, що безпосередні об'єкти злочинів, об'єднані у першу і другу групи, досить істотно відрізняються [53,с.310].

Д. Л. Виговський та К. А. Голдзіцький залежно від безпосередніх об'єктів злочинів усі злочини у сфері господарської діяльності систематизують таким чином: 1) злочини у сфері фінансової, банківської та бюджетної систем (статті 199–201, 204, 210–212-1, 216 КК); 2) злочини у сфері підприємництва, конкуренції, банкрутства і обігу цінних паперів (статті 203-1, 205, 206, 209, 209-1, 213, 218-1, 219, 220-1, 220-2, 222, 222-1, 223-1, 229, 231, 232, 232-1, 232-2 КК); 3) злочини у сфері обслуговування споживачів (ст. 227 КК). На нашу думку, наведена класифікація також викликає низку зауважень. Перш за все, ст. 199 КК в частині незаконних дій з державними цінними паперами (група 1), поза всяким сумнівом, є злочином у сфері обігу цінних паперів (група 2), а передбачене ст. 220-1 КК порушення порядку ведення бази даних про вкладників або порядку формування звітності та ст. 222 КК шахрайство з фінансовими ресурсами (група 2) можна віднести до злочинів у сфері фінансової, банківської та бюджетної систем

(група 1). Також безпосередні об'єкти злочинів, які об'єднано у другу групу, досить істотно відрізняються [58,с.371].

Крім того, як слушно зауважує П. П. Андрушко, об'єктивно кожен зі злочинів у сфері господарської діяльності має свої основний і додатковий безпосередні об'єкти, відмінні від таких об'єктів інших злочинів. Тому об'єктивна спроба здійснити систематизацію цих злочинів за безпосередніми об'єктами приречена на невдачу [42,с.51]. Така систематизація може бути здійснена лише за їх видовими об'єктами. Є. Л. Стрельцов також відзначає, що для кращого розуміння змісту, понять та ознак цих злочинів їх необхідно класифікувати. Традиційно така класифікація проводиться залежно від видового об'єкта цих злочинів. З урахуванням сучасного стану розвитку нашої економіки можна виділити певні видові об'єкти посягань, в основі яких лежить сфера чи галузь здійснення господарської діяльності. Правник пропонує таку систему злочинів у сфері господарської діяльності: 1) злочини в бюджетній галузі (статті 210, 211 КК); 2) злочини у сфері господарювання і підприємництва (статті 201, 202, 203, 203-1, 205, 206, 213, 214, 230-1 КК); 3) злочини в галузі приватизації державного і комунального майна (статті 233, 234, 235 КК); 4) злочини в кредитно-фінансовій і банківській сфері (статті 199, 200, 207, 208, 209, 209-1, 215, 222, 223, 224 КК); 5) злочини в податковій галузі (статті 204, 212, 216 КК); 6) злочини у сфері конкуренції (статті 217, 228, 229, 231, 232 КК); 7) злочини у галузі надання послуг (статті 225, 226, 227 КК); 8) злочини у сфері банкрутства (статті 218, 219, 220, 221 КК) [58,с.311].

Наведена система злочинів у сфері господарської діяльності також викликає запитання в плані виділення або не виділення того чи іншого видового об'єкта та обґрунтованості віднесення конкретного посягання до того чи іншого виду злочинів. Так, протидію законній господарській діяльності, передбачену ст. 206 КК (група 1), можна віднести до злочинів у сфері конкуренції (група 6), а легалізація майна, здобутого злочинним шляхом (ст. 209 КК), не у всіх своїх проявах шкодить, передусім, кредитно-

фінансовій і банківській сферам. Також вбачається відсутність чітких критеріїв розмежування злочинних посягань, які входять до першої групи. Крім того, не виокремлено окремої групи злочинів, пов'язаних з ринком цінних паперів, про що йтиметься далі.

О. О. Дудоров також відзначає конструктивність ідеї звернення до поняття видового (підгрупового) об'єкта як до критерію поділу господарських злочинів на певні види (групи) та, пропонуючи власну класифікацію злочинів у сфері господарської діяльності, виходить саме з цього критерію. На думку правника, саме такий підхід дозволяє в межах всієї сукупності злочинів, передбачених нормами, об'єднаними у розділі VII Особливої частини КК, виділити окремі групи більш-менш близьких один до одного посягань, які мають спільний для них об'єкт. Займаючи проміжне становище між родовим і безпосереднім об'єктами, будучи частиною родового об'єкта і перебуваючи з останнім у співвідношенні вид – рід, видовий об'єкт дає змогу виокремити специфічні групи злочинних посягань на близькі, взаємопов'язані соціальні цінності. Залежно від видового (підгрупового) об'єкта злочини у сфері господарської діяльності О. О. Дудоров пропонує класифікувати таким чином: 1) злочини проти системи грошового обігу, фондового ринку і порядку обігу деяких документів (статті 199, 200, 222-1, 223-1, 223-2, 224, 232-1, 232-2 КК); 2) злочини проти системи оподаткування і системи загальнообов'язкового державного соціального страхування (статті 204, 212, 212-1, 216 КК); 3) злочини проти бюджетної системи (статті 210, 211 КК); 4) злочини проти порядку переміщення предметів через митний кордон України (ст. 201 КК); 5) злочини проти порядку зайняття господарською діяльністю (статті 203-1, 203-2, 205, 206, 209, 209-1, 213, 227 КК); 6) злочини проти прав кредиторів (статті 219, 222 КК); 7) злочини проти засад добросовісної конкуренції (статті 229, 231, 232 КК); 8) злочини проти порядку приватизації (ст. 233 КК) [63,с.418].

Запропонована система злочинів у сфері господарської діяльності видається найбільш вдалою порівняно з усіма іншими класифікаціями, є виваженою і добре продуманою, хоч і вона може викликати запитання в плані віднесення конкретного посягання до того чи іншого виду злочинів. На це звертає увагу і сам О. О. Дудоров, який пише, що умовність запропонованої ним класифікації полягає в тому, що окремі господарські злочини посягають на кілька видових (безпосередніх) об'єктів, а поміщені тільки в одну класифікаційну групу. Отже, ця класифікація може бути вдосконалена, якщо злочини, що посягають на кілька безпосередніх об'єктів, які, у свою чергу, можуть бути включені до різних видових об'єктів, будуть належати не до одного, а до кількох видів злочинів із позначенням, в якій саме частині той чи інший злочин посягає на відповідний об'єкт. Вважаю, що запропонований підхід дозволить удосконалити класифікацію злочинів у сфері господарської діяльності.

З метою узагальнення понятійного апарату стосовно посягань, що відбуваються на ринку цінних паперів, О. О. Кашкаров запропонував використовувати термін злочини у сфері випуску та обігу цінних паперів, до яких відніс: виготовлення та збут державних цінних паперів (ст. 199 КК), виготовлення та збут недержавних цінних паперів (ст. 224 КК), випуск цінних паперів без реєстрації емісії (ч. 1 ст. 223 КК), внесення у документи, які подаються для реєстрації емісії цінних паперів, завідомо недостовірної інформації або затвердження таких документів (ч. 2 ст. 223 КК) та розголошення або використання неоприлюдненої або неопублікованої інформації про емітента або його цінні папери (ст. 232-1 КК). При цьому, на думку науковця, видовим об'єктом злочинів, які посягають на випуск та обіг цінних паперів, є суспільні відносини з випуску і обігу грошей, державних і недержавних цінних паперів, іноземної валюти і білетів державної лотереї. [50,с.42-43].

У своєму дослідженні науковець залишив поза увагою ряд злочинів на ринку цінних паперів, які поряд зі злочинами, передбаченими статтями 199,

223, 224 та 232-1 КК, посягають на фондовий ринок, а основні безпосередні об'єкти цих злочинів утворюють єдиний видовий об'єкт злочину. Це злочини, відповідальність за вчинення яких передбачена статтями 223-1 Підроблення документів, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів та 223-2 Порушення порядку ведення реєстру власників іменних цінних паперів КК. Їх аналіз дозволяє стверджувати, що вони також порушують порядок випуску та обігу цінних паперів.

На думку О. Б. Сахарової, злочини, що вчиняються на ринку цінних паперів, – це суспільно небезпечні діяння, які посягають на суспільні відносини, що виникають між емітентами, інвесторами, фінансовими посередниками, юридичними особами, що здійснюють діяльність по організації торгівлі на ринку цінних паперів, реєстраторами, депозитаріями (зберігачами) та державою в процесі відчуження (видачі, перерахування на рахунок власника) цінних паперів первинним власникам та подальшого їх обігу на ринку, які охороняються державою. При цьому науковець відносить до статей, які сконструйовані законодавцем спеціально для охорони суспільних відносин на ринку цінних паперів, статті 199, 202 Порушення порядку зайняття господарською та банківською діяльністю, 223 Порушення порядку випуску (емісії) та обігу цінних паперів, 224 Виготовлення, збут та використання підроблених недержавних цінних паперів, 233 Незаконна приватизація державного, комунального майна, 234 Незаконні дії щодо приватизаційних паперів та сприяння учасникам злочинних організацій та укриття їх злочинної діяльності [76,с.21].

На думку А. Ю. Рябової та Л. К. Савюка, до суспільно небезпечних діянь, які утворюють систему злочинів, що вчинюються на ринку цінних паперів, належать злочини проти порядку: емісії цінних паперів, обігу цінних паперів, дотримання прав володільців цінних паперів, обліку прав на цінні папери [75,с.51].

Отже, в залежності від безпосереднього об'єкта посягання, злочини, які вчиняються у сфері господарської діяльності, можна поділити на такі види:

1. Злочини у сфері кредитно-фінансової, банківської і бюджетної систем України.
2. Злочини у сфері підприємництва, конкурентних відносин та іншої діяльності господарюючих суб'єктів.
3. Злочини у сфері банкрутства.
4. Злочини у сфері використання фінансових ресурсів та обігу цінних паперів.
5. Злочини у сфері обслуговування споживачів.
6. Злочини у сфері приватизації державного та комунального майна.

1.2 Засади протидії злочинності у підприємстві

Процес протидії злочинності у сфері підприємництва в державі ґрунтується на вирішенні відповідних проблем щодо реалізації економічної, кримінально-правової та кримінологічної політики держави. Саме ґрунтовна економічна політика держави повинна створювати належні передумови функціонування економічної системи, щоб своїм станом вона забезпечувала її здатність підтримувати та ефективно реалізовувати інтереси держави, суспільства в цілому та особи у сфері економічних відносин [79,с.15].

Перехід України до ринкової економіки, розвиток підприємництва, заохочення конкуренції, розширення зовнішньої торгівлі сприяли створенню нових підходів для злочинної діяльності у сфері економіки. У даному виді злочинів з'являються більш складні та віртуозні способи вчинення, підвищується їх суспільна небезпечність. І, як результат, за ступенем безпечності та поширеності, зокрема, однією з основних є економічна злочинність, яка поширилась на всі галузі господарювання.

На початку ХХ століття важливим чинником виробництва була власність і, відповідно, економічна злочинність вважалась як протиправні посягання на неї. У колишньому СРСР відносно масового характеру економічна злочинність набула в період «застою» (70-80 роки). Грубі

порушення розподільчих відносин, зокрема, призвели до того, що в СРСР почався стихійний поділ, поступово переростаючий у кримінально-організований процес перерозподілу національного багатства та перехід його у приватну власність, у більшості випадків шляхом незаконного заволодіння таким майном. Після розпаду СРСР, у 1991 році, адміністративний контроль фактично зник, а різноманітні форми економічного контролю (фінансовий, валютний, податковий, митний) почали з'являтися в Україні лише у 1995 році [72, 7].

Економічна злочинність порівнюється з «бізнес-злочинністю», «злочинністю у сфері бізнесу», «злочинністю у сфері господарської діяльності». Будь-яка з названих дефініцій не дає чіткого уявлення про предмет дослідження.

Наприклад, наркобізнес, безсумнівно, є видом бізнес-злочинності, але навряд чи правильно вважати його різновидом економічної злочинності.

Економічна злочинність – це сукупність умисних корисливих злочинів і осіб, які їх вчинили, у сфері легальної і нелегальної економічної діяльності, головним безпосереднім об'єктом яких є відносини власності і відносини у сфері виробництва, обміну, розподілу і споживання товарів та послуг [51, 133].

Головними особливостями економічних злочинів є: 1) маскуваність під законну економічну діяльність; 2) вміння злочинців пристосовуватись до нових форм і методів підприємницької діяльності; 3) досконале володіння ринковою ситуацією; 4) використання прогалин чинного законодавства, яке регулює підприємницьку діяльність [51, с.139].

Причини вчинення корисливих злочинів у сфері економіки носять як об'єктивний, так і суб'єктивний характер. Економічні відносини, їх суперечливість і негативний характер породжують злочинність у цілому.

Кримінологічні дослідження показують, що входження в ринкову економіку породило серйозне протиріччя між засобом виробництва, що

укладається, і організаційно-господарськими рішеннями, які реалізують основні напрямки економічної політики. [70,с. 36]

Умовно обставини, що сприяють відносній поширеності і живучості антисоціального економічного поведіння можна розподілити на 2 групи: організаційно-господарські та соціально-психологічні.

Перша група охоплює такі найбільш істотні обставини, як витрати економічної політики, недоліки чинної системи контролю; відставання правотворчої діяльності від потреб господарської практики й ін. У безпосередньому зв'язку із конкретними діями частіше інших знаходяться такі обставини як: недоліки системи обліку і звітності, поточного контролю з боку керівника, зневага до вимог по підбору осіб на ревізорські і матеріально відповідальні посади.

Друга група обставин пов'язана з недоліками правовиховної роботи, із загальною невідповідністю населення й, особливо, середньої управлінської ланки до рішення складних економічних завдань на основі нової економічної ідеології, обумовлюється нерозривністю демократичних традицій саморегуляції суспільних процесів в економіці та ін.

Ступінь впливу вищезазначених обставин на рівень і динаміку економічної злочинності неоднакова. Відсутність цілісної концепції запобігання негативних наслідків при витісненні адміністративних методів, переважно економічними, опосередковано впливає на створення атмосфери зниженої вимогливості до небажаного для суспільства форм поведіння. Обидві групи обставин переплітаються, створюючи загальний несприятливий фон в економіці [81, 2].

Самостійне значення мають механізми ціноутворення, податкової політики, що на шкоду моральним уявленням про сумлінну висококваліфіковану працю як джерело добробуту, сприяють створенню найбільш сприятливого режиму для авантюристів, що маніпулюють різницею в ціні і отримують надмірні прибутки в умовах перехідного періоду.

З метою попередження вчинення економічних злочинів та недопущення настання невідворотних наслідків, які можуть насупити у разі вчинення злочинів у сфері економічної діяльності, важливим фактором є застосування відповідних стримуючих факторів, зокрема, запобіжних заходів. Важливе значення, зокрема, мають такі запобіжні заходи, як: економічні, організаційні, технічні, правові, виховні.

Ступінь їх застосування залежить конкретно від кожної ситуації окремо.

До 70% злочинів у сфері економіки залишаються не виявленими, особливо розкрадання, доведення до банкрутства, доведення банку до банкрутства, умисне введення в обіг на ринку України (випуск на ринок) небезпечної продукції та ін.

До складу інших негативних факторів, що обумовлюють зазначені тенденції в динаміці зростання рівня економічної злочинності, належать:

а) втрата в цілому організуючого впливу держави на функціонування системи запобігання злочинності у нових соціально-економічних умовах ринкової трансформації суспільства, недоліки державного регулювання управління системою запобігання злочинності у сфері господарської діяльності;

б) наявність у певних випадках кримінальних зв'язків між службовими особами суб'єктів господарської діяльності і службовими особами органів державної влади та управління;

в) недоліки чинного законодавства, яке не забезпечує повною мірою потреб перехідного періоду розвитку суспільства, характеризується значною множинністю нормативних актів і протиріччями між ними;

г) суттєві недоліки в роботі правоохоронних і контролюючих органів щодо протидії злочинності у сфері господарювання, недостатність профілактичного напрямку діяльності;

д) недостатня наукова розробка актуальних проблем протидії злочинам у сфері господарської діяльності [74,с.18].

Переважно причинами нелегального виробництва товарів є небажання підприємців платити податки, сплачувати високу ціну транзакцій, нести видатки на дотримання техніки безпеки, екологічних вимог. На думку П. Рубіна, значна частка кримінальної комерційної діяльності має, як правило, неорганізований характер. Він вважає, що нелегальний статус не сприяє, а, навпаки, створює труднощі для виникнення великих незаконних підприємств. Підприємці – «тіньовими» прагнуть мінімізувати ризик, пов'язаний з протизаконною діяльністю та можливістю бути притягненими до відповідальності, що може призвести до конфіскації майна чи переходу частки ринку до рук інших «тіньовиків». Ці побоювання обмежують можливість виробничої інтеграції.

Чинниками, що стримують розвиток організованої тіньової підприємницької діяльності, є проблеми, пов'язані з невиконанням умов договорів, які укладаються на тіньових ринках. Через те, що у тіньовому бізнесі багато угод укладаються на основі усних домовленостей, органам державної влади важко визначити обсяг тіньового бізнесу та правильно обрати засоби впливу на його учасників. Згідно з підходом Г. Беккера, від дій злочинців залежить пропозиція злочинів, від дій споживачів незаконно виготовлених і реалізованих товарів – попит на злочини, а заходи правового виявлення і покарання вважають своєрідним регулюванням цього «ринку» [51,с.141].

Як свідчить аналіз судової практики, до реалізації злочинних схем залучаються працівники банків, юридичних компаній, корумповані службовці органів влади і управління, що є надзвичайно небезпечним і підсилює могутність злочинних формувань у даній сфері [45, с. 174].

Проте, варто відмітити, що й організація роботи щодо попередження легалізації доходів та майна, здобутих злочинним шляхом, залишається ще не на відповідному рівні та потребує подальшого законодавчого удосконалення. На ефективність роботи щодо протидії поширенню економічних злочинів негативно впливає також низка проблем, яка потребує

вирішення. Це, зокрема, підвищення професійного рівня співробітників правоохоронних органів, які ведуть боротьбу зі згаданим видом злочинів [52, с.39].

У науці кримінології визначають два види проблем, пов'язаних з боротьбою з економічною злочинністю. З одного боку, бізнес сам потребує захисту як від злочинних посягань, так і від не завжди легкої (з правової та економічної точок зору) діяльності державних інститутів, з іншого боку, - держава, суспільство в цілому і окремі громадяни потребують захисту від бізнесу як неефективного, так і від криміналізованого. Затягування у вирішення такої ситуації призводить до того, що сам стан економічної діяльності, її ефективність, способи здійснення та правового регулювання починають загрожувати економічній та національній безпеці країни.

З урахуванням перелічених обставин можна зробити висновок, що найважливішого значення для попередження названого виду злочинної поведінки набувають заходи загальносоціального попередження. Вони мають бути спрямовані на: а) чітке визначення функцій держави в регулюванні економічних відносин; б) формування її економікоправової політики; в) розподілу повноважень між центральними й місцевими органами в регулюванні економічних процесів; г) створення відповідних умов для належної правової поведінки суб'єктів економічної діяльності; д) забезпечення рівного правового захисту державного й недержавного секторів економіки; е) створення такої ринкової інфраструктури, яка забезпечила б однакові можливості для реалізації творчого потенціалу різноманітних суб'єктів підприємницької діяльності; и) налагодження демократичних принципів контролю за діяльністю підприємницьких структур тощо [49, с. 47].

Також, на нашу думку, кожен вид економічного злочину потребує окремого підходу і підбору індивідуальних засобів протидії.

Оже, рівень злочинності у сфері економіки став загрожувати національній безпеці України, існуванню українського суспільства, і ця

проблема перетворилася із загальносоціальної на політичну. Динаміка розвитку цієї злочинності виявляє з року в рік неухильну загальну тенденцію до зростання. Характер динаміки (тенденції) свідчить про зростання соціальної небезпеки й заподіяної шкоди окремими злочинцями чи злочинними угрупованнями.

Причини неухильного зростання злочинів у сфері економіки обумовлені перш за все глобальною соціально-економічною й політичною кризою в державі, тому організація ефективної системи протидії економічній злочинності можлива тільки на основі єдності загально-соціальних, соціально-кримінологічних і кримінально-правових заходів.

РОЗДІЛ 2. КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1 Злочини у сфері підприємництва та конкурентних відносин

Фіктивне підприємництво (стаття 205 КК).

Основний безпосередній об'єкт злочину - встановлений законодавством порядок здійснення підприємницької діяльності. Додатковими об'єктами злочину є система оподаткування, встановлений порядок кредитування, засади добросовісної конкуренції, власність.

Об'єктивна сторона злочину виражається в одній із двох дій:

1) створення юридичної особи будь-якої організаційно-правової форми - суб'єкта підприємницької діяльності; 2) придбання такої юридичної особи.

Ст. 205 чинного КК встановлює відповідальність за дії, які з зовнішнього боку є цілком легальними. При цьому особи, які стоять за створеним або придбаним суб'єктом підприємництва, насправді мають на меті не зайняття повноцінною, самодостатньою підприємницькою діяльністю, а зовсім інше: прикриваючись комерційною юридичною особою як ширмою, вони прагнуть приховати свою незаконну діяльність.

Особи, які скоюють фіктивне підприємництво, можуть: 1) повністю відмовлятися від здійснення тієї офіційної діяльності, котра фіксується в установчих документах юридичної особи (наприклад, замість надання масажних послуг особи фактично утримують місце розпусти); 2) вести її у мінімальному обсязі, що дозволяє вважати комерційну структуру такою, що насправді функціонує, тобто імітувати підприємницьку діяльність; 3) вести більш-менш повноцінну підприємницьку діяльність з отриманням прибутку для того, щоб приховати паралельно здійснювану незаконну діяльність (наприклад, контрабанда здійснюється під прикриттям створеного з цією

метою підприємства, яке офіційно займається зовнішньою торгівлею) [65,с.161].

Під створенням суб'єкта підприємницької діяльності у ст. 205 КК слід розуміти вчинення дій, результатом яких стає юридичне заснування нової, раніше не існуючої організації, яка переслідує мету одержання прибутку. До таких дій належать, зокрема, розроблення і прийняття установчих документів, проведення підписки на акції створюваного акціонерного товариства, подання установчих та інших потрібних документів державному реєстратору, власне державна реєстрація комерційної юридичної особи. Визначаючи момент закінчення злочину, слід виходити з того, що згідно з ч. 4 ст. 87 ЦК юридична особа вважається створеною з дня її державної реєстрації. Такі, наприклад, дії, як отримання свідоцтва про державну реєстрацію, постановка на облік у податкових та інших державних органах, відкриття банківських рахунків, отримання ліцензії на певний вид господарської діяльності, хоч і потрібні для повноцінного функціонування комерційної юридичної особи, перебувають поза межами кримінально-правового поняття створення юридичної особи - суб'єкта підприємницької діяльності.

До юридичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності належать, зокрема, підприємства, які створюються для здійснення підприємництва, та об'єднання таких підприємств (асоціації, корпорації, консорціуми тощо), господарські товариства (акціонерні, з обмеженою та додатковою відповідальністю, повні, командитні), виробничі кооперативи, селянські (фермерські) господарства.

Утворення фіктивних некомерційних юридичних осіб (наприклад, підприємств, призначених для здійснення некомерційного господарювання), що має на меті прикриття злочинної діяльності, не може кваліфікуватись за ст. 205 КК і за наявності для цього підстав має розглядатись як готування до відповідного злочину (наприклад, до шахрайства з обтяжуючими обставинами, контрабанди). Таке обмеження сфери застосування

кримінально-правової норми про фіктивне підприємництво є не виправданим. Вказівка у ч. 1 ст. 205 КК на суб'єкта господарювання була б більш доречною [48,с.41].

Ст. 205 КК не охоплює фіктивне підприємництво, яке може прикриватись організаційно-правовою формою приватного підприємництва, коли суб'єктом підприємницької діяльності виступає фізична особа, яка діє без створення юридичної особи. Такий стан речей, з огляду на значні повноваження фізичних осіб - підприємців, які є повноцінними платниками податків і суб'єктами господарювання, а тому можуть використовуватись у злочинних цілях,- істотна вада кримінального закону.

Не можуть кваліфікуватися за ст. 205 дії особи, яка підробила установчі документи, документи про державну реєстрацію юридичної особи або документи податкових органів, оскільки у такому разі суб'єкт підприємницької діяльності не створюється. Державній реєстрації суб'єкта підприємницької діяльності, охопленої диспозицією ч. 1 ст. 205 КК, передує подання винною особою до органу, який здійснює державну реєстрацію вказаного суб'єкта, неправдивих відомостей (про засновників, керівників створеної юридичної особи, справжню мету її діяльності тощо). Однак у цій ситуації йдеться не про те, що винний у фіктивному підприємстві підробив свідоцтво про державну реєстрацію комерційної юридичної особи: винний лише ввів в оману державного реєстратора, однак перекручення втіленої у зазначеному документі істини він не здійснював [48,с.44].

Ситуації, в яких державна реєстрація суб'єкта підприємництва не відбувається, а особа з метою заволодіння чужим майном шляхом обману або шахрайства з фінансовими ресурсами використовує підроблені документи, штампи і печатки неіснуючого насправді підприємства, не є підставою для інкримінування ст. 205 КК, однак можуть охоплюватись статтями 190, 222, 358 (366) КК із посиланням за необхідності на відповідну частину ст. 15 КК.

Придбання суб'єкта підприємницької діяльності означає набуття права власності на майно юридичної особи як у цілому, так і в тій частині, яка дозволяє фактично керувати діяльністю цього підприємства, впливати на прийняття рішень його керівних органів (купівля контрольного пакета акцій акціонерного товариства, придбання майна підприємства, яке приватизується, передача власником права власності на майно ПП іншій особі, зміна складу учасників суб'єкта підприємництва, заснованого на колективній формі власності).

Досліджуваний злочин вважається закінченим з моменту створення або придбання зазначеної в ч. 1 ст. 206 юридичної особи. Заподіяння державі, юридичним і фізичним особам матеріальної шкоди, яка не вважається великою, враховується судом у призначенні покарання за ч. 1 ст. 205 КК.

Дії, які вчинюються від імені фіктивного підприємства, з його використанням і містять ознаки іншого, відмінного від фіктивного підприємництва злочину, мають діставати самостійну кримінально-правову оцінку.

Створення фіктивного підприємства нерідко є передумовою для подальшого шахрайського заволодіння чужим майном. Вчинене в подібних ситуаціях належить кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених статтями 190, 205 КК. Сукупність відповідних злочинів має місце і в тому випадку, коли особи під прикриттям фіктивного підприємства досягають конкретної злочинної мети, наприклад, відмивають брудні гроші, здійснюють ухилення відсилати податків або контрабанду, продають викрадене майно, вчинюють шахрайство з фінансовими ресурсами.

Суб'єктом злочину, передбаченого ст. 205 КК, може бути: 1) осудна особа, яка досягла 16-річного віку і виступає як засновник або набувач суб'єкта підприємництва - юридичної особи або за допомогою чужих чи підроблених документів реєструє (придбаває) такий суб'єкт; 2) службова особа підприємства або організації, яка прийняла рішення про створення чи

придбання іншої юридичної особи; 3) власник (засновник) юридичної особи, який прийняв таке ж рішення [71,с.601].

Суб'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 205 КК, характеризується прямим умислом і спеціальною метою - прикрити незаконну діяльність або здійснення видів діяльності, щодо яких є заборона. Для кваліфікації за ст. 205 КК треба встановити наявність у винної особи зазначеної мети на момент створення або придбання суб'єкта підприємницької діяльності. Якщо вчинення злочинів супроводжує діяльність легального суб'єкта підприємництва, під час створення або придбання якого не переслідувалась мета прикрити незаконну діяльність, інкримінування ст. 205 КК виключається, а кримінально-правова оцінка має даватись на підставі відповідних норм КК (наприклад, за статтями 190, 201, 204, 209, 218, 222).

Особа, яка для фактичного здійснення підприємницької діяльності придбаває юридичну особу - суб'єкт підприємництва, зареєстровану, як з'ясується згодом, за підробленими, втраченими або викраденими документами, не може бути притягнена до кримінальної відповідальності за ст. 205 КК.

Підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців (стаття 205-1 КК).

1. Внесення в документи, які відповідно до закону подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи або фізичної особи - підприємця, завідомо неправдивих відомостей, а також умисне подання для проведення такої реєстрації документів, які містять завідомо неправдиві відомості, -

караються штрафом від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або арештом на строк від трьох до шести місяців, або обмеженням волі на строк до двох років.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням свого службового становища, - караються штрафом від тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

Незаконний обіг дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва (стаття 203-1 КК).

1. Незаконне виробництво, експорт, імпорт, зберігання, реалізація та переміщення дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва, якщо ці дії вчинені у значних розмірах, - караються штрафом від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2. Ті самі дії, якщо вони вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або вчинені у великих розмірах, - караються штрафом від п'яти тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Примітка. Під значним розміром слід розуміти вартість дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання чи сировини для їх виробництва, що у двадцять разів і більше перевищує рівень неоподаткованого мінімуму доходів громадян; під великим розміром слід розуміти вартість дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання чи сировини для їх виробництва, що у сто разів і більше перевищує рівень неоподаткованого мінімуму доходів громадян [59,с.106].

Зайняття гральним бізнесом (стаття 203-2).

1. Зайняття гральним бізнесом - карається штрафом від десяти тисяч до сорока тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2. Ті самі дії, якщо вони були вчинені особою, раніше судимою за зайняття гральним бізнесом, -

караються штрафом від сорока тисяч до п'ятдесяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Протидія законній господарській діяльності (ст. 206 КК). Безпосередній об'єкт злочину — свобода законної господарської діяльності. Додатковими об'єктами можуть виступати життя, здоров'я і недоторканність людини, власність.

Об'єктивна сторона злочину виражається в протидії законній господарській діяльності, тобто в протиправній вимозі припинити займатися законною господарською діяльністю чи обмежити її, укласти угоду або не виконувати укладену угоду, виконання (невиконання) якої може заподіяти матеріальної шкоди або обмежити законні права чи інтереси того, хто займається господарською діяльністю, поєднаній з погрозою насильства над потерпілим або близькими йому особами, пошкодження чи знищення їхнього майна за відсутності ознак вимагання.

Протиправна вимога являє собою викладену в рішучій формі пропозицію про припинення зайняття законною господарською діяльністю або про здійснення іншої дії (бездіяльності), зазначеної вище. Ця вимога має бути поєднана хоча б з однією із зазначених погроз [53,с.321]

Погроза насильством полягає в погрозі негайно або в майбутньому застосувати насильство до потерпілого або близьких йому осіб. Зокрема, це погроза нанесення побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень, позбавлення волі, вчинення інших насильницьких дій.

Погроза пошкодження чи знищення майна стосується майна, що належить потерпілому або близьким йому особам на праві приватної власності або майна, за збереження якого вони несуть матеріальну відповідальність.

Під близькими потерпілому особами розуміються як його близькі родичі (батьки, дружина, діти, рідні брати і сестри, дід, баба, онуки), так й інші особи, блага та інтереси яких небайдужі потерпілому (інші родичі, наречена тощо).

Злочин вважається закінченим з моменту пред'явлення зазначеної вимоги, поєднаної з погрозою.

Суб'єктивна сторона злочину — прямий умисел, поєднаний з метою припинення іншою особою зайняття законною господарською діяльністю або обмеження її, укладання угоди або невиконання угоди, про яку йдеться у ст. 206 КК. Вчинення зазначених у цій статті дій з корисливою метою, яка характеризує вимагання, кваліфікується за ст. 189 КК.

Суб'єкт злочину — особа, яка досягла 16-річного віку.

У частині 2 ст. 206 КК встановлена відповідальність за ті самі дії, вчинені: 1) повторно; 2) за попередньою змовою групою осіб; 3) з погрозою вбивства чи заподіяння тяжких тілесних ушкоджень; 4) поєднані з насильством, що не є небезпечним для життя і здоров'я; 5) поєднані з пошкодженням чи знищенням майна.

Насильством, що не є небезпечним для життя і здоров'я потерпілого, визнаються: легкі тілесні ушкодження, що не спричинили короточасного розладу здоров'я або незначної втрати працездатності, удари, побої, інші насильницькі дії, за умови, що такі дії не були небезпечними для життя і здоров'я у момент їх вчинення.

Вчинення злочину, передбаченого ст. 206 КК, у поєднанні з умисним знищенням чи пошкодженням чужого майна шляхом підпалу, вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом потребує додаткової кваліфікації за ч. 2 ст. 194 КК [53,с.322]

У частині 3 ст. 206 КК передбачена відповідальність за протидію законній господарській діяльності, вчинену: 1) організованою групою; 2) службовою особою з використанням службового становища; 3) поєднану з насильством, що є небезпечним для життя чи здоров'я; 4) яка заподіяла велику шкоду; 5) яка спричинила інші тяжкі наслідки.

Насильство, що є небезпечним для життя або здоров'я, — це легке тілесне ушкодження, що спричинило короточасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності, середньої тяжкості чи тяжке тілесне

ушкодження, а також інше насильство, що було небезпечним для життя або здоров'я в момент його вчинення (застосування зброї, електричного струму тощо).

Матеріальна шкода вважається великою, якщо вона у п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян (згідно з приміткою до ст. 206 КК).

Інші тяжкі наслідки — це смерть потерпілого або близької йому людини, самогубство, припинення роботи підприємства або масове звільнення з роботи його працівників тощо. Умисне вбивство, вчинене при протидії законній господарській діяльності, додатково кваліфікується за ст. 115 КК.

Протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації (стаття 206-2 КК).

1. Протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації у тому числі частками, акціями, паями їх засновників, учасників, акціонерів, членів, шляхом вчинення правочинів з використанням підроблених або викрадених документів, печаток, штампів підприємства, установи, організації, -

карається виправними роботами на строк до двох років або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до двох років.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або з погрозою вбивства чи заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, або поєднані з насильством, що не є небезпечним для життя і здоров'я, або з пошкодженням чи знищенням майна, -

караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до двох років.

3. Ті самі дії, вчинені службовою особою з використанням службового становища або якщо вони заподіяли велику шкоду чи спричинили інші тяжкі наслідки, -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

Примітка. Матеріальна шкода вважається великою, якщо вона у п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (ст. 209 КК). Стаття включена в Кримінальний кодекс на виконання міжнародних зобов'язань України, передбачених, зокрема, Конвенцією про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, прийнятою 8 листопада 1990 р. державами — членами Ради Європи.

Безпосередній об'єкт злочину — суспільні відносини у сфері зайняття господарською діяльністю і боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом [53,с.324].

Предмет злочину — кошти та інше майно, одержані злочинним шляхом. Кошти — це готівка і безготівкові гроші в національній або іноземній валюті. До іншого майна належить як рухоме, так і нерухоме майно.

Кошти та інше майно виступають предметом легалізації за умови, що вони раніше були одержані шляхом вчинення визначеного у примітці до ст. 209 КК суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, тобто предикатного діяння. Таким предикатним діянням може бути, по-перше, передбачене Кримінальним кодексом України діяння (крім статей 207 та 212 КК), за яке передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк від трьох і більше років; по-друге, суспільно небезпечне діяння, яке визнається злочином за кримінальним законом іншої держави, якщо й Кримінальним кодексом

України за таке саме діяння передбачена відповідальність у виді позбавлення волі на строк не менше трьох років (п. 1 постанови Пленуму Верховного Суду України від 15 квітня 2005 р. № 5 «Про практику застосування судами законодавства про кримінальну відповідальність за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом»).

Об'єктивну сторону злочину характеризують такі альтернативні дії: 1) вчинення фінансової операції чи укладення угоди з коштами або іншим майном, одержаними внаслідок вчинення предикатного діяння; 2) вчинення дій, спрямованих на приховання чи маскуванню: а) незаконного походження таких коштів чи майна; б) володіння ними; в) прав на такі кошти чи майно; г) джерела їх походження; д) місцезнаходження; е) переміщення; 3) набуття, володіння або використання таких коштів чи іншого майна.

Фінансова операція — це будь-яка операція, пов'язана із здійсненням або забезпеченням здійснення платежу за допомогою суб'єкта первинного фінансового моніторингу. Таке визначення та перелік основних видів фінансових операцій, який не є вичерпним, містяться у ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» від 28 листопада 2002 р. [19] Фінансова операція може здійснюватися за допомогою будь-якого суб'єкта господарювання.

Укладення угоди — це вчинення щодо предмета легалізації хоча б одного, будь-якого правочину, тобто дій, спрямованих на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків (ст. 202 ЦК України), у визначеному цим Кодексом порядку незалежно від його виду — як дво- або багатостороннього, так і одностороннього [7].

Під вчиненням дій, спрямованих на приховання чи маскуванню незаконного походження таких коштів або іншого майна чи володіння ними, прав на такі кошти або майно, джерела їх походження, місцезнаходження, переміщення слід розуміти будь-які незаконні дії, спрямовані на те, щоб унеможливити або утруднити встановлення факту одержання коштів або іншого майна внаслідок вчинення предикатного діяння, приховати чи

замаскувати справжній характер майна. Зокрема, такі дії можуть бути спрямовані на: зміну правового статусу коштів або іншого майна шляхом підроблення документів, що засвідчують право власності; отримання фіктивних документів на придбання майна; вчинення цивільно-правових угод (удавана купівля у комісійному магазині тощо); оформлення права власності на підставних осіб; укладення фіктивних угод про надання кредитів або різноманітних послуг; внесення коштів на банківські рахунки юридичних чи фізичних осіб; переміщення коштів з одного рахунка на інший — за умови, що всі зазначені дії не були способом вчинення предикатного діяння.

Під набуттям коштів чи іншого майна, одержаних унаслідок вчинення предикатного діяння, та володінням ними потрібно розуміти відповідно одержання їх у фактичне володіння або перебування їх у господарському віданні за недійсними правочинами (якими одержанню таких коштів чи майна або володінню ними надано правомірного вигляду і тим самим — нібито легального статусу їм самим), тобто набуття особою права власності (володіння) на такі кошти чи майно при усвідомленні нею, що вони одержані іншими особами злочинним шляхом.

Використання коштів чи майна, одержаних злочинним шляхом, може здійснюватись будь-яким способом, з передачею їх іншим особам чи без такої, і в різних видах легальної діяльності, наприклад внесення до статутного фонду підприємства чи інше інвестування їх у господарську діяльність; придбання за такі кошти сировини, продукції, іншого майна для використання у господарській діяльності; використання такого майна як напівфабрикатів, сировини тощо.

Злочин вважається закінченим з моменту вчинення будь-якої дії, передбаченої у ст. 209 КК [57,с.187].

Суб'єктивна сторона злочину — прямий умисел, який характеризується усвідомленням винним злочинного походження предмета легалізації. Обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони злочину є мета легалізації — надання правомірному вигляду володінню, користуванню і розпорядженню

предметами, зазначеними у ст. 209 КК, або приховання чи маскуванню їх незаконного походження, володіння ними, прав на такі кошти або майно, джерела їх походження, місцезнаходження, переміщення. Такий висновок випливає із ст. 209 КК та визначення легалізації, передбаченого у ст. 1 названого Закону.

Суб'єкт злочину — особа, яка досягла 16-річного віку. Особа, котра не вчиняла предикатного діяння, може бути суб'єктом злочину при його вчиненні у формі будь-якої з дій, визначених ч. 1 ст. 209 КК. Особа, яка вчинила предикатне діяння, також може бути суб'єктом цього злочину в різних його формах, окрім набуття та володіння, а за використання коштів чи іншого майна відповідає лише у разі, якщо воно полягало у вчиненні фінансової операції чи укладенні угоди (п. 15 зазначеної постанови Пленуму Верховного Суду України).

У частинах 2 і 3 ст. 209 КК передбачена відповідальність за ті самі дії, вчинені: повторно (ч. 2); за попередньою змовою групою осіб (ч. 2); у великому розмірі (ч. 2); організованою групою (ч. 3); в особливо великому розмірі (ч. 3).

При вчиненні дій у великому розмірі сума коштів або іншого майна, що виступають предметом злочину, більше шести тисяч, а при особливо великому розмірі — більше вісімнадцяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (згідно з приміткою до ст. 209 КК).

Заздалегідь не обцяне придбання або отримання, зберігання чи збут майна, завідомо одержаного злочинним шляхом, за відсутності ознак легалізації (відмивання) таких доходів кваліфікується за ст. 198 КК.

Легалізація коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, кваліфікується за ст. 306 КК, яка передбачає спеціальну норму.

Умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом (ст.

209¹ КК). Безпосередній об'єкт злочину такий самий, як у ст. 209 КК [57,с.189].

Предметом цього злочину є: 1) інформація про фінансові операції, що підлягають внутрішньому або обов'язковому фінансовому моніторингу, що подається спеціально уповноваженому органу виконавчої влади з питань фінансового моніторингу; 2) завідомо недостовірна інформація про такі операції.

Об'єктивну сторону злочину характеризують: 1) повторне неподання інформації про фінансові операції, які підлягають внутрішньому або обов'язковому фінансовому моніторингу, спеціально уповноваженому органу виконавчої влади з питань фінансового моніторингу; 2) повторне подання цьому органу завідомо недостовірної інформації про такі операції.

Неподання інформації про відповідні фінансові операції виражається в бездіяльності. Обов'язок подання такої інформації передбачений ст. 5 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом» від 28 листопада 2002 р. і стосується фінансових операцій, які підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу, а також інших операцій, щодо яких встановлено під час проведення внутрішнього фінансового моніторингу, що вони можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, отриманих злочинним шляхом.

Фінансова операція підлягає обов'язковому фінансовому моніторингу, якщо сума, на яку вона проводиться, дорівнює чи перевищує 80 000 гривень або дорівнює чи перевищує суму в іноземній валюті, еквівалентну 80 000 гривень, і має одну або більше ознак, визначених ст. 11 вищевказаного Закону.

Внутрішнім фінансовим моніторингом є моніторинг, здійснюваний суб'єктами первинного фінансового моніторингу (банками, страховими і фінансовими установами, ігровими закладами й іншими юридичними

особами, які здійснюють фінансові операції) щодо фінансових операцій, які мають одну або більше ознак, визначених ст. 12 того ж Закону [57,с.191].

Спеціально уповноважений орган виконавчої влади з питань фінансового моніторингу — центральний орган виконавчої влади із спеціальним статусом.

Порядок подання зазначеної інформації встановлюється відповідно Національним банком України — для банків і Кабінетом Міністрів України — для інших суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

Злочин вважається закінченим з моменту повторного неподання відповідної інформації або з моменту повторного подання завідомо недостовірної інформації.

Суб'єктивна сторона злочину — прямий умисел, який при поданні вищевказаної інформації характеризується усвідомленням винним її недостовірності.

Суб'єкт злочину — особа, на яку законом покладений обов'язок подання вищезазначеної інформації, а також особа, відповідальна за достовірність такої інформації.

У частині 2 ст. 209¹ КК передбачено самостійний склад злочину [4].

Об'єктивна сторона злочину виражається в незаконному розголошенні у будь-якому вигляді інформації, яка надається спеціально уповноваженому органу виконавчої влади з питань фінансового моніторингу.

Під розголошенням інформації слід розуміти протиправний їх розголос будь-яким способом: повідомлення в бесіді, показ документів тощо. Злочин вважається закінченим з моменту, коли ці відомості були повідомлені хоча б одній сторонній особі.

Суб'єктивна сторона злочину — умисел.

Суб'єкт злочину — особа, якій зазначена вище інформація стала відома у зв'язку з її професійною або службовою діяльністю. Це, зокрема, керівники і працівники суб'єктів первинного фінансового моніторингу, спеціально

уповноваженого органу з питань фінансового моніторингу та інших органів виконавчої влади, правоохоронних органів та ін.

Злочин, передбачений ч. 2 ст. 209¹ КК, необхідно відмежовувати від адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 166⁹ КУпАП з урахуванням положень, що містяться у ч. 2 ст. 9 цього Кодексу [5].

Умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму (стаття 209-1КК).

1. Умисне неподання, несвоєчасне подання або подання недостовірної інформації про фінансові операції, що відповідно до закону підлягають фінансовому моніторингу, спеціально уповноваженому центральному органу виконавчої влади із спеціальним статусом з питань фінансового моніторингу, якщо такі діяння заподіяли істотну шкоду охоронюваним законом правам, свободам чи інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб, -

караються штрафом від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Розголошення у будь-якому вигляді інформації, яка відповідно до закону надається спеціально уповноваженому центральному органу виконавчої влади із спеціальним статусом з питань фінансового моніторингу, особою, якій ця інформація стала відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю, якщо такі дії заподіяли істотну шкоду охоронюваним законом правам, свободам чи інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб, -

карається штрафом від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років [78,с.164].

Порушення порядку здійснення операцій з металобрухтом (ст. 213 КК). Безпосереднім об'єктом цього злочину є суспільні відносини у сфері

господарської діяльності з металобрухтом. Ці відносини регулюються Законом України «Про металобрухт» [21] від 5 травня 1999 р. та іншими нормативно-правовими актами.

Предмет злочину — брухт кольорових і чорних металів (металобрухт). Тобто непридатні для прямого використання виробу або частина виробів, які за рішенням власника втратили експлуатаційну цінність унаслідок фізичного або морального зносу та містять чорні або кольорові метали чи їх сплави, а також вироби з металу, що мають непоправний брак, залишки чорних і кольорових металів і їх сплавів.

Об'єктивну сторону цього злочину характеризують альтернативні дії:

- 1) здійснення операцій з металобрухтом без державної реєстрації;
- 2) здійснення операцій з металобрухтом без спеціального дозволу (ліцензії), одержання якого передбачене законодавством;
- 3) надання приміщень та споруд для розташування незаконних пунктів прийому, схову та збуту металобрухту;
- 4) організація незаконних пунктів прийому, схову та збуту металобрухту.

Операції з металобрухтом — це заготівля, переробка, металургійна переробка брухту чорних і кольорових металів. Визначення цих операцій містяться у вищеназваному Законі.

Здійснення операцій без державної реєстрації означає зайняття особою будь-яким із цих видів господарської діяльності без реєстрації як суб'єкта господарювання.

Здійснення операцій з металобрухтом без спеціального дозволу (ліцензії) слід розуміти як здійснення будь-якої з названих операцій без законного отримання ліцензії і за умови, що отримання ліцензії на здійснення таких операцій є обов'язковим згідно із законодавством [47,с.181].

Ліцензії на здійснення операцій з металобрухтом видаються лише спеціалізованим підприємствам (на заготівлю та переробку) та спеціалізованим металургійним переробним підприємствам (на заготівлю, переробку та металургійну переробку). Порядок отримання ліцензії

передбачено Законом України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 1 червня 2000 р. та наказом Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва і Міністерства промислової політики від 23 жовтня 2007 р. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з заготівлі, переробки, металургійної переробки металобрухту кольорових і чорних металів. Не підлягає ліцензуванню діяльність фізичних осіб, пов'язана із збиранням і реалізацією побутового металобрухту [61,с.194].

Під незаконними пунктами прийому, схову і збуту металобрухту слід розуміти пункти, на здійснення операцій у яких особа не має права, тому що вона не отримала ліцензії або пункт не вказаний у ліцензії.

Надання приміщень та споруд для розташування незаконних пунктів прийому, схову та збуту металобрухту означає надання іншій особі будь-яких приміщень та споруд повністю або частково для використання як бази для незаконного прийому, схову чи збуту металобрухту.

Організація незаконних пунктів прийому, схову та збуту металобрухту — це сукупність дій з їх створення (підшукування приміщень, транспортних та фінансових засобів, співучасників; розробка плану функціонування пункту, конспіративних заходів; об'єднання або узгодження дій співучасників тощо).

Злочин вважається закінченим з моменту здійснення будь-якої з дій, передбачених ст. 213 КК. Організація незаконних пунктів закінчена з моменту, коли такий пункт був створений.

Суб'єктивна сторона злочину — прямий умисел.

Суб'єкт злочину — особа, яка досягла 16-річного віку.

У частині 2 ст. 213 КК встановлена відповідальність за дії, передбачені ч. 1 цієї статті, якщо вони вчинені особою, раніше судимою за цей злочин.

Незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару (стаття 229КК).

1. Незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару, або інше умисне порушення права на ці об'єкти, якщо це завдало матеріальної шкоди у значному розмірі, -

караються штрафом від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2. Ті самі дії, якщо вони вчинені повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або завдали матеріальної шкоди у великому розмірі, -

караються штрафом від трьох тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені службовою особою з використанням службового становища або організованою групою, або якщо вони завдали матеріальної шкоди в особливо великому розмірі, -

караються штрафом від десяти тисяч до п'ятнадцяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

Примітка. Матеріальна шкода вважається завданою в значному розмірі, якщо її розмір у двадцять і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, у великому розмірі - якщо її розмір у двісті і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а завданою в особливо великому розмірі - якщо її розмір у тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян [65,с.155].

Незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю (ст. 231 КК).

Безпосередній об'єкт злочину — суспільні відносини у сфері охорони комерційної таємниці. Додатковий об'єкт — право інтелектуальної власності.

Предметом злочину є відомості, що становлять комерційну або банківську таємницю.

Комерційна таємниця — відомості, пов'язані з виробництвом, технологією, управлінням, фінансовою та іншою діяльністю суб'єкта господарювання, які не є державною таємницею, але розголошення яких може завдати шкоди інтересам суб'єкта господарювання (див. ч. 1 ст. 36 ГК України та ст. 505 ЦК України). Склад і обсяг відомостей, що становлять комерційну таємницю, спосіб їх захисту визначаються суб'єктом господарювання відповідно до закону [47,с.188].

Комерційною таємницею не можуть бути ті відомості, які відповідно до закону не можуть бути віднесені до комерційної таємниці. Водночас існує Перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці, передбачений постановою Кабінету Міністрів України від 9 серпня 1993 р. № 611. До таких відомостей, зокрема, належать установчі документи, документи, що дозволяють займатися підприємницькою і господарською діяльністю та її окремими видами; інформація за всіма встановленими формами державної звітності; дані, необхідні для перевірки обчислення і сплати податків та інших обов'язкових платежів та ін. Законом визначається коло органів, які мають доступ до комерційної таємниці.

Банківською таємницею визнається інформація щодо діяльності та фінансового стану клієнта, яка стала відомою банку в процесі обслуговування клієнта та взаємовідносин з ним чи третім особам при наданні послуг банку і розголошення якої може завдати матеріальної чи моральної шкоди клієнту (ст. 60 Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 р.), зокрема це відомості про банківські рахунки клієнтів; операції, які були проведені на користь чи за дорученням клієнта, здійснені ним угоди; фінансово-економічний стан клієнтів та інші відомості. Порядок розкриття банківської таємниці встановлений у ст. 62 цього Закону та постанові Правління Національного банку України від 14 липня 2006 р. №

267 Про затвердження Правил зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці.

З об'єктивної сторони злочин може виражатися: 1) у вчиненні дій, спрямованих на отримання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю; 2) у незаконному використанні таких відомостей, якщо це спричинило істотну шкоду суб'єкту господарської діяльності.

Стаття 231 КК встановлює відповідальність за будь-які дії, спрямовані на отримання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю, будь-яким протиправним способом. Наприклад, викрадення, підкуп, погрози та шантаж, перехоплення інформації в засобах зв'язку, незаконне ознайомлення з документами або їх копіювання, використання спеціальних технічних засобів тощо. Неправомірним збиранням відомостей, що становлять комерційну таємницю, вважається добування протиправним способом зазначених відомостей, якщо це завдало чи могло завдати шкоди суб'єкту господарювання (ч. 2 ст. 36 ГК України). Злочин визнається закінченим незалежно від того, чи отримав винний відомості, що становлять комерційну або банківську таємницю.

Незаконним використанням комерційної таємниці є впровадження у виробництво або врахування під час планування чи здійснення підприємницької діяльності без дозволу уповноваженої на те особи (ч. 5 ст. 36 ГК України). Таким же чином можуть незаконно використовуватися відомості, що становлять банківську таємницю [60,с.201].

Незаконне використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю, як мета зазначених у ст. 231 КК дій, може бути і в іншому вигляді, без прямого застосування у господарській діяльності, наприклад умисне розголошення таких відомостей.

Істотна шкода суб'єкту господарської діяльності визначається з урахуванням конкретних обставин, за яких вчинено злочин. Така шкода, наприклад, може виражатися в збитках, заподіяних суб'єктові господарської діяльності у зв'язку зі спадом виробництва, необхідністю його

переорієнтування, зменшенням клієнтури тощо. Злочин є закінченим з моменту завдання істотної шкоди.

Суб'єктивна сторона — прямий умисел. Дії, спрямовані на отримання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю, характеризуються спеціальною метою — розголошення або іншого використання цих відомостей. Розголошенням комерційної таємниці визнається ознайомлення з цими відомостями іншої особи без згоди особи, уповноваженої на те, якщо це завдало чи могло завдати шкоди суб'єкту господарювання (ч. 3 ст. 36 ГК України). При умисному незаконному використанні відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю, щодо наслідків у вигляді істотної шкоди вина може бути як у формі умислу, так і необережності.

Суб'єкт злочину — особа, яка досягла 16-річного віку.

Розголошення комерційної або банківської таємниці (ст. 232 КК).

Безпосередній об'єкт злочину такий самий, як у ст. 231 КК.

Предмет злочину — комерційна або банківська таємниця (ці поняття пояснювалися при розгляді ст. 231 КК).

Об'єктивна сторона злочину виражається в розголошенні комерційної або банківської таємниці без згоди її власника, якщо це завдало істотної шкоди суб'єкту господарської діяльності.

Під розголошенням відомостей слід розуміти передачу їх без згоди власника хоча б одній особі, якій не була відома така таємниця. Розголошення може бути здійснене у будь-який спосіб — усно, письмово, із використанням засобів зв'язку та масової інформації, комп'ютерних мереж тощо [60,с.203].

Злочин вважається закінченим з моменту заподіяння істотної шкоди суб'єкту господарської діяльності, яка визначається аналогічно ст. 231 КК.

Суб'єктивна сторона злочину — щодо діяння — прямий умисел, поєднаний з корисливими чи іншими особистими мотивами; щодо наслідків у вигляді істотної шкоди — може бути умисел або необережність.

Корисливий мотив пов'язаний із прагненням особи одержати від цього матеріальну вигоду. Інші особисті мотиви — це, наприклад, помста, заздрість, образа, бажання догодити іншій людині тощо.

Суб'єкт злочину — особа, яка досягла 16-річного віку і якій у зв'язку з професійною або службовою діяльністю стали відомі відомості, що становлять комерційну або банківську таємницю. Це, наприклад, працівники суб'єкта.

2.2. Злочини у сфері банкрутства, кредитно-фінансової, банківської і бюджетної системи України

Виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою використання при продажу товарів, збуту або збут підроблених грошей, державних цінних паперів, білетів державної лотереї, марок акцизного податку чи голографічних захисних елементів (стаття 199 КК).

1. Виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою використання при продажу товарів, збуту, а також збут незаконно виготовлених, одержаних чи підроблених марок акцизного податку, голографічних захисних елементів, підробленої національної валюти України у виді банкнот чи металевої монети, іноземної валюти, державних цінних паперів чи білетів державної лотереї -

караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб чи у великому розмірі, -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з конфіскацією майна.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою чи в особливо великому розмірі, -

караються позбавленням волі на строк від восьми до дванадцяти років з конфіскацією майна.

Примітка. Дії, передбачені цією статтею, вважаються вчиненими у великому розмірі, якщо сума підробки у двісті і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян; в особливо великому розмірі - якщо сума підробки у чотириста і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян [59,с.104].

Незаконні дії з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків, електронними грошима, обладнанням для їх виготовлення (стаття 200 КК).

1. Підробка документів на переказ, платіжних карток чи інших засобів доступу до банківських рахунків, електронних грошей, а так само придбання, зберігання, перевезення, пересилання з метою збуту підроблених документів на переказ, платіжних карток або їх використання чи збут, а також неправомірний випуск або використання електронних грошей -

карається штрафом від трьох до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, -

караються штрафом від п'яти до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Примітка. Під документами на переказ слід розуміти документ в паперовому або електронному виді, що використовується банками чи їх клієнтами для передачі доручень або інформації на переказ грошових коштів між суб'єктами переказу грошових коштів (розрахункові документи, документи на переказ готівкових коштів, а також ті, що використовуються при проведенні міжбанківського переказу та платіжного повідомлення, інші) [59,с.105].

Контрабанда (стаття 201 КК).

1. Контрабанда, тобто переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї або боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї або бойових припасів до неї), частин вогнепальної нарізної зброї, а також спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, -

карається позбавленням волі на строк від трьох до семи років.

2. Та сама дія, вчинена за попередньою змовою групою осіб або особою, раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею, або службовою особою з використанням службового становища, -

карається позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років з конфіскацією майна.

Незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів (стаття 204 КК).

1. Незаконне придбання з метою збуту або зберігання з цією метою, а також збут чи транспортування з метою збуту незаконно виготовлених алкогольних напоїв, тютюнових виробів або інших підакцизних товарів, -

караються штрафом від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2. Незаконне виготовлення алкогольних напоїв, тютюнових виробів або інших підакцизних товарів, шляхом відкриття підпільних цехів або з використанням обладнання, що забезпечує масове виробництво таких товарів, або вчинене особою, яка раніше була засуджена за цією статтею, -

карається штрафом від трьох тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

3. Незаконне виготовлення товарів, зазначених у частинах першій або другій цієї статті, з недоброякісної сировини (матеріалів), що становлять загрозу для життя і здоров'я людей, а так само незаконний збут таких товарів, що призвело до отруєння людей чи інших тяжких наслідків, -

карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років [65,с.142].

Нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням (стаття 210 КК).

1. Нецільове використання бюджетних коштів службовою особою, а так само здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням всупереч Бюджетному кодексу України чи закону про Державний бюджет України на відповідний рік, якщо предметом таких дій були бюджетні кошти у великих розмірах, -

караються штрафом від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

2. Ті самі діяння, предметом яких були бюджетні кошти в особливо великих розмірах або вчинені повторно, або за попередньою змовою групою осіб, -

караються обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на строк від двох до шести років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Примітка. 1. До бюджетних коштів належать кошти, що включаються до державного бюджету і місцевих бюджетів незалежно від джерела їх формування.

2. Великим розміром бюджетних коштів відповідно до статей 210, 211 цього Кодексу вважається сума, що в тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

3. Особливо великим розміром бюджетних коштів відповідно до статей 210, 211 цього Кодексу вважається сума, що в три тисячі і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян [65,с.148].

Видання нормативно-правових актів, що зменшують надходження бюджету або збільшують витрати бюджету всупереч закону (стаття 211 КК).

1. Видання службовою особою нормативно-правових актів, що зменшують надходження бюджету або збільшують витрати бюджету всупереч закону, якщо предметом таких дій були бюджетні кошти у великих розмірах, -

карається штрафом від ста до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до чотирьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Ті самі дії, предметом яких були бюджетні кошти в особливо великих розмірах або вчинені повторно, -

караються позбавленням волі на строк від двох до шести років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) (стаття 212 КК).

1. Умисне ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), що входять в систему оподаткування, введених у встановленому законом порядку, вчинене службовою особою підприємства, установи, організації, незалежно від форми власності або особою, що займається підприємницькою діяльністю без створення юридичної особи чи будь-якою іншою особою, яка зобов'язана їх сплачувати, якщо ці діяння призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів у значних розмірах, -

карається штрафом від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Ті самі діяння, вчинені за попередньою змовою групою осіб, або якщо вони призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів у великих розмірах, -

караються штрафом від двох тисяч до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

3. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені особою, раніше судимою за ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), або якщо вони призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів в особливо великих розмірах, -

караються штрафом від п'ятнадцяти тисяч до двадцяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією майна.

4. Особа, яка вчинила діяння, передбачені частинами першою, другою, або діяння, передбачені частиною третьою (якщо вони призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів в особливо великих розмірах) цієї статті, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона до притягнення до кримінальної відповідальності сплатила податки, збори (обов'язкові платежі), а також відшкодувала шкоду, завдану державі їх несвоєчасною сплатою (фінансові санкції, пеня).

5. Діяння, передбачені частинами першою - третьою цієї статті, не вважаються умисним ухиленням від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), якщо платник податків досяг податкового компромісу відповідно

до підрозділу 9-² розділу XX Перехідні положення Податкового кодексу України [6].

Примітка. Під значним розміром коштів слід розуміти суми податків, зборів і інших обов'язкових платежів, які в тисячу і більше разів перевищують установлений законодавством неоподатковуваний мінімум доходів громадян, під великим розміром коштів слід розуміти суми податків, зборів і інших обов'язкових платежів, які в три тисячі і більше разів перевищують установлений законодавством неоподатковуваний мінімум доходів громадян, під особливо великим розміром коштів слід розуміти суми податків, зборів, інших обов'язкових платежів, які в п'ять тисяч і більше разів перевищують установлений законодавством неоподатковуваний мінімум доходів громадян [78,с.167].

Ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування (стаття 212-1 КК).

1. Умисне ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування чи страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, вчинене службовою особою підприємства, установи, організації незалежно від форми власності або особою, яка здійснює підприємницьку діяльність без створення юридичної особи, чи будь-якою іншою особою, яка зобов'язана його сплачувати, якщо таке діяння призвело до фактичного ненадходження до фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування коштів у значних розмірах, -

карається штрафом від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Ті самі діяння, вчинені за попередньою змовою групою осіб, або якщо вони призвели до фактичного ненадходження до фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування коштів у великих розмірах, -

караються штрафом від двох тисяч до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

3. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені особою, раніше судимою за ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування чи страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, або якщо вони призвели до фактичного ненадходження до фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування коштів в особливо великих розмірах, -

караються штрафом від п'ятнадцяти тисяч до двадцяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією майна.

4. Особа, яка вперше вчинила діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона до притягнення до кримінальної відповідальності сплатила єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування чи страхові внески на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, а також відшкодувала шкоду, завдану фондам загальнообов'язкового державного соціального страхування їх несвоєчасною сплатою (штрафні санкції, пеня).

Примітка. Під значним розміром коштів слід розуміти суми єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування чи страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, які в тисячу і більше разів перевищують установлений законом неоподатковуваний мінімум доходів громадян, під великим розміром коштів слід розуміти суми єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, які в три тисячі і більше разів перевищують установлений законом неоподатковуваний мінімум доходів громадян, під особливо великим розміром коштів слід розуміти суми єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування чи страхових внесків на загальнообов'язкове

державне пенсійне страхування, які в п'ять тисяч і більше разів перевищують установлений законом неоподатковуваний мінімум доходів громадян [78,с.169-170].

Незаконне виготовлення, підроблення, використання або збут незаконно виготовлених, одержаних чи підроблених контрольних марок (стаття 216 КК).

1. Незаконне виготовлення, підроблення, використання або збут незаконно виготовлених, одержаних чи підроблених контрольних марок для маркування упаковок примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних чи голографічних захисних елементів -

караються штрафом від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, -

караються штрафом від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [4].

Доведення банку до неплатоспроможності (стаття 218-1 КК).

1. Доведення банку до неплатоспроможності, тобто умисне, з корисливих мотивів, іншої особистої заінтересованості або в інтересах третіх осіб вчинення пов'язаною з банком особою будь-яких дій, що призвели до віднесення банку до категорії неплатоспроможних, якщо це завдало великої матеріальної шкоди державі або кредитору, -

карається обмеженням волі на строк від одного до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з накладенням штрафу від п'яти тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Примітка. 1. У цій статті матеріальна шкода вважається великою, якщо вона у десять тисяч і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

2. Термін пов'язана з банком особа вживається у значенні, визначеному Законом України «Про банки і банківську діяльність».

Доведення до банкрутства (стаття 219 КК).

Доведення до банкрутства, тобто умисне, з корисливих мотивів, іншої особистої заінтересованості або в інтересах третіх осіб вчинення громадянином - засновником (учасником) або службовою особою суб'єкта господарської діяльності дій, що призвели до стійкої фінансової неспроможності суб'єкта господарської діяльності, якщо це завдало великої матеріальної шкоди державі чи кредитору, -

карається штрафом від двох тисяч до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Примітка. У статтях 219, 222 КК України матеріальна шкода вважається великою, якщо вона у п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян [78,с.172].

2.3. Злочини у сфері використання фінансових ресурсів, обігу цінних паперів, обслуговування споживачів, захисту їх прав, приватизації державного і комунального майна

Шахрайство з фінансовими ресурсами (ст. 222 КК). Безпосереднім об'єктом злочину є суспільні відносини у сфері надання фінансових ресурсів і податкових пільг. Додатковими об'єктами можуть виступати власність або відносини щодо формування доходної частини державного та місцевого бюджетів.

Предмет злочину — неправдива інформація, що надається вказаним у цій статті адресатам і в конкретному випадку має юридичне значення як

підстава для прийняття рішення щодо надання фінансових ресурсів чи податкових пільг. Ця інформація може неправдиво відображати фінансово-економічний стан або певні сторони діяльності суб'єкта господарювання, мету отримання коштів чи засоби забезпечення їх повернення тощо [60,с.206].

Об'єктивна сторона злочину полягає у наданні завідомо неправдивої інформації органам державної влади, органам влади Автономної Республіки Крим чи органам місцевого самоврядування, банкам або іншим кредиторам з метою одержання субсидій, субвенцій, дотацій, кредитів чи пільг щодо податків у разі відсутності ознак злочину проти власності.

Надання неправдивої інформації спрямоване на введення указаних адресатів в оману для незаконного одержання в такий спосіб субсидій, субвенцій, дотацій, кредитів чи пільг щодо податків.

Під іншими кредиторами слід розуміти тих суб'єктів відносин у сфері господарської діяльності, які згідно із законодавством мають право надавати кредити суб'єктам господарювання.

Субсидія — це допомога у грошовій або натуральній формі, що надається за умови цільового призначення для стимулювання певної діяльності. Субвенція — це фінансова допомога, яка надається для цільової реалізації конкретних програм, проектів і підлягає поверненню у разі нецільового використання. Дотація — це надання суб'єктам господарської діяльності бюджетних коштів за умови їх безповоротності, для покриття виробничих витрат, збільшення обсягів виробництва, реалізації та підвищення якості продукції тощо. Кредит — це грошова чи товарна позика, що надається кредитором позичальнику за умови повернення у певний строк і, як правило, зі сплатою відсотків.

Надання суб'єктам господарювання субсидій, субвенцій, дотацій та кредитів за рахунок бюджетних коштів здійснюється відповідно до Бюджетного кодексу України [2], Закону України «про Державний бюджет України» [27] на відповідний рік та окремих спеціальних нормативних актів.

Пільги щодо податків — це повне або часткове звільнення від сплати всіх або окремих податків (загальнодержавних чи місцевих), які передбачені законодавством про оподаткування, зокрема Податковим Кодексом [6].

Злочин вважається закінченим з моменту надання завідомо неправдивої інформації.

Суб'єктивна сторона цього злочину — прямий умисел, який характеризується усвідомленням особою неправдивості інформації ще до фактичної передачі її адресату та поєднаний з метою одержання субсидій, субвенцій, дотацій, кредитів чи пільг щодо податків.

Зміст і спрямованість умислу особи, мотив, мета та момент їх виникнення мають вирішальне значення для відмежування цього злочину від злочинів проти власності. Якщо у момент надання неправдивої інформації особа мала за мету безвідплатно звернути чуже майно на свою або інших осіб користь (наприклад, одержати кредит і не повертати його), вчинене кваліфікується як незакінчене або закінчене шахрайство (ст. 190 КК). Мотивом цих дій є прагнення особи незаконно збагатити себе чи інших осіб за рахунок чужого майна. Якщо такий умисел був направлений на привласнення лише частини одержаних коштів або виник після фактичного незаконного їх одержання — вчинене кваліфікується як злочин проти власності та за ст. 222 КК.

Суб'єкт злочину — особа, яка досягла 16-річного віку і є громадянином — засновником (учасником) або службовою особою суб'єкта господарської діяльності, або громадянином — підприємцем.

У частині 2 ст. 222 КК передбачена відповідальність за ті самі дії, якщо вони вчинені повторно або завдали великої матеріальної шкоди, що в п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян (згідно з приміткою до ст. 218). Така шкода може полягати в нецільовому використанні субсидій, субвенцій чи дотацій, неповерненні кредиту, ненадходженні до бюджетів коштів у вигляді податків тощо [60,с.209].

При відмежуванні цього злочину від ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) (ст. 212 КК) слід враховувати, що: а) у ст. 222 КК йдеться про пільги щодо податків, а в ст. 212 КК — також про збори (обов'язкові платежі); б) є відмінності між цими злочинами за колом суб'єктів, зокрема за ст. 212 КК може нести відповідальність громадянин, який не є підприємцем, засновником (учасником) або службовою особою суб'єкта господарської діяльності. При конкуренції цих норм у випадках, коли завдана шкода менше 5000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, застосовується лише ст. 222 КК, а при більшій шкоді — Пленум Верховного Суду України рекомендує кваліфікувати вчинене за сукупністю злочинів, передбачених ч. 1 ст. 222 та ч. 3 ст. 212 КК.

Маніпулювання на фондовому ринку (стаття 222-1 КК).

1. Умисні дії службової особи учасника фондового ринку, що мають ознаки маніпулювання на фондовій біржі, встановлені відповідно до закону щодо державного регулювання ринку цінних паперів, що призвели до отримання професійним учасником фондового ринку або фізичною особою чи третіми особами прибутку у значних розмірах, або уникнення такими особами збитків у значних розмірах, або якщо це заподіяло значну шкоду охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб, -

караються штрафом від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або якщо вони спричинили тяжкі наслідки, -

караються штрафом від п'яти тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Примітка. 1. Значним розміром у цій статті вважається розмір, який у п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

2. Значною шкодою у цій статті вважається шкода, яка у п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

3. Тяжкими наслідками у цій статті вважається шкода, яка у тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян [78,с.177].

Підроблення документів, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів (ст. 223⁻¹ КК). Безпосереднім об'єктом цього злочину є суспільні відносини у сфері розміщення цінних паперів.

Предметом злочину виступають документи, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів. Переліки таких документів, що обов'язково подаються до ДКЦПФР, передбачають нормативні акти, вищеназвані стосовно ст. 223 КК, а також інші рішення ДКЦПФР.

Об'єктивну сторону злочину характеризують: 1) дії — внесення в документи, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів, завідомо неправдивих відомостей; 2) наслідок — значна матеріальна шкода інвесторові в цінні папери; 3) причинний зв'язок між дією та наслідком.

Внесення в документи завідомо неправдивих відомостей може здійснюватися під час їх складання (виготовлення) чи затвердження або виражатися в підробленні уже виготовленого документа (наприклад, у зміні тексту). Неправдиві відомості — це відомості про вигадані факти (наприклад, про збори акціонерів, які не проводилися) або спотворення дійсних фактів (наприклад, спотворення даних фінансового звіту), або заперечення дійсних фактів.

Інвестор у цінні папери — це фізична або юридична особа, яка придбає цінні папери від свого імені та за свій рахунок із метою одержання доходу чи збільшення вартості цінних паперів або набуття відповідних прав, що надаються власнику цінних паперів згідно з чинним законодавством.

Матеріальна шкода, заподіяна інвесторові в цінні папери, вважається значною, якщо вона в двадцять і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян (згідно з приміткою до цієї статті). Така шкода може виражатися у втраті інвестованих грошових коштів унаслідок банкрутства емітента цінних паперів чи фактичного знецінення цінних паперів після розкриття недостовірної інформації тощо.

Злочин вважається закінченим з моменту настання наслідку — значної матеріальної шкоди інвесторові в цінні папери.

Суб'єктивна сторона злочину — прямий умисел, який характеризується за відомістю, тобто усвідомленням особою неправдивості відомостей у момент внесення їх до зазначених у ст. 223¹ КК документів.

Суб'єкт злочину — уповноважена особа, яка досягла 16-річного віку. У такої особи можуть бути повноваження скласти (виготовити) або затвердити документ, необхідний для реєстрації випуску цінних паперів, або безпосередньо подати його до ДКЦПФР [67,с.89].

Порушення порядку ведення реєстру власників іменних цінних паперів (ст. 223² КК). Безпосереднім об'єктом цього злочину є суспільні відносини у сфері обліку цінних паперів, їх емітентів, власників та прав на них інших осіб, які регулюються Законом України «Про депозитарну систему України» від 2013 р. [34] та іншими нормативно-правовими актами.

Предметом злочину можуть виступати система реєстру власників іменних цінних паперів або система депозитарного обліку.

Система реєстру власників іменних цінних паперів — сукупність даних, що забезпечує ідентифікацію зареєстрованих у цій системі власників, номінальних утримувачів та емітента, а також іменних цінних паперів, зареєстрованих на їх ім'я, облік усіх змін інформації щодо вищевказаних осіб та цінних паперів, одержання та надання інформації цим особам і складання реєстру власників іменних цінних паперів.

Система депозитарного обліку цінних паперів — сукупність записів про цінні папери (вид, номінальна вартість і кількість, характер

зареєстрованих обмежень в обігу або реалізації прав за цінними паперами), їх емітентів, власників іменних цінних паперів, уповноважених ними осіб, управителів, заставодержателів, інших осіб, наділених відповідними правами щодо цінних паперів, що містять інформацію, яка дає можливість ідентифікувати названих осіб, а також іншу передбачену законодавством інформацію.

Об'єктивна сторона злочину може виражатися в будь-якій із таких форм: 1) невнесенні змін до системи реєстру власників іменних цінних паперів або до системи депозитарного обліку, або 2) внесенні завідомо недостовірних змін до такої системи; або 3) іншому порушенні порядку ведення реєстру власників іменних цінних паперів, якщо воно призвело до втрати системи реєстру (її частини).

Порядок ведення реєстрів власників іменних цінних паперів встановлений вищеназваним Законом, а також Положенням про порядок ведення реєстрів власників іменних цінних паперів, затвердженим Рішенням ДКЦПФР від 17 жовтня 2006 р. та іншими нормативно-правовими актами. У першій та другій формах злочин вважається закінченим з моменту вчинення самого діяння, а в третій формі — з моменту настання наслідку у вигляді втрати системи реєстру (її частини).

Суб'єктивна сторона злочину характеризується: у першій та другій формах — умислом, а в третій формі — умислом або необережністю.

Суб'єкт злочину — службова особа емітента чи професійного учасника фондового ринку, яка досягла 16-річного віку.

Виготовлення, збут та використання підроблених недержавних цінних паперів (ст. 224 КК). Безпосереднім об'єктом цього злочину є суспільні відносини у сфері обігу недержавних цінних паперів.

Предмет злочину — підроблені недержавні цінні папери. Недержавними визнаються цінні папери, що випускаються від імені органу місцевого самоврядування, юридичної або фізичної особи, зокрема облігації місцевих позик, акції, облігації підприємств, ощадні (депозитні) сертифікати,

інвестиційні сертифікати, векселі, сертифікати фондів операцій з нерухомістю, заставні, іпотечні облигації та сертифікати, товаророзпорядчі цінні папери, а також похідні цінні папери. Такі цінні папери можуть існувати в документарній або бездокументарній формі [50,с.54].

Виготовлення з метою збуту, а також збут підроблених державних цінних паперів чи білетів державної лотереї кваліфікується за ст. 199 КК.

Об'єктивна сторона злочину — це виготовлення з метою збуту, збут чи використання іншим чином підроблених недержавних цінних паперів.

Під виготовленням підроблених цінних паперів слід розуміти створення повністю фальшивих цінних паперів або часткову підробку справжніх цінних паперів (підробка номера, серії облигації чи інших реквізитів цінних паперів). Способи виготовлення можуть бути різними.

Виготовлення характеризується тим, що виготовлювач підроблює недержавні цінні папери таким чином, щоб вони мали значну схожість за формою та основними реквізитами зі справжніми цінними паперами, що за його задумом у звичайних умовах ускладнить або зовсім виключить виявлення підробки під час їх збуту, зробить можливим перебування таких цінних паперів в обігу. У разі грубого підроблення, що легко виявляється, і обманного способу збуту діяння кваліфікується як шахрайство (ст. 190 КК).

У цій статті йдеться про виготовлення цінних паперів реально існуючих емітентів. У разі виготовлення особою цінних паперів неіснуючої юридичної особи з метою продажу і заволодіння в такий спосіб чужими коштами дії можуть кваліфікуватися як готування до шахрайства (ст. 14 та ст. 190 КК).

Збут цінних паперів — це їх відчуження будь-яким способом (наприклад, продаж, обмін, дарування), вчинене їх виготовлювачем або іншою особою.

Використання підроблених цінних паперів іншим чином охоплює всі інші, крім відчуження, способи їх пред'явлення під виглядом справжніх цінних паперів для придбання або реалізації певних прав або звільнення від

обов'язків (наприклад, використання їх як заставу або для отримання дивідендів, можливості голосування на зборах акціонерів).

Злочин вважається закінченим з моменту вчинення будь-якої із зазначених дій з хоча б одним підробленим екземпляром цінних паперів.

Суб'єктивна сторона злочину — прямий умисел; виготовлення цінних паперів поєднано з метою їх збуту.

Суб'єкт злочину — особа, яка досягла 16-річного віку.

У частинах 2 та 3 ст. 224 КК передбачена підвищена відповідальність за вчинення цього злочину повторно (ч. 2) або організованою групою (ч. 3), а також за заподіяння великої (ч. 2) чи особливо великої (ч. 3) матеріальної шкоди [50,с.55].

Повторним визнається злочин, вчинений особою, яка раніше вчинила злочин, передбачений цією статтею або ст. 199 КК.

Матеріальна шкода завдається державі, юридичним особам або окремим громадянам. Вона може виражатися у втраті коштів чи іншого майна покупцями підроблених цінних паперів або особами, які виконали майнове зобов'язання, посвідчене такими цінними паперами (наприклад, сплатили борг, виплатили дивіденди, передали майно при ліквідації емітента), у збитках від знецінення дійсних цінних паперів тощо. Визначення шкоди як великої (триста і більше неоподатковуваних мінімумів доходів громадян) та особливо великої (тисяча і більше таких мінімумів) передбачене в примітці до ст. 224 КК.

Умисне введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції (стаття 227 КК).

Умисне введення в обіг (випуск на ринок України) небезпечної продукції, тобто такої продукції, що не відповідає вимогам щодо безпеки продукції, встановленим нормативно-правовими актами, якщо такі дії вчинені у великих розмірах, -

караються штрафом від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Примітка. Під введенням в обіг (випуском на ринок України) небезпечної продукції, вчиненим у великих розмірах, слід вважати введення в обіг продукції, загальна вартість якої перевищує п'ятсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [65,с.154].

Незаконне використання інсайдерської інформації (стаття 232-1 КК).

1. Умисне незаконне розголошення, передача або надання доступу до інсайдерської інформації, а так само надання з використанням такої інформації рекомендацій стосовно придбання або відчуження цінних паперів чи похідних (деривативів), якщо це призвело до отримання особою, яка вчинила зазначені дії, чи третіми особами необґрунтованого прибутку в значному розмірі, або уникнення учасником фондового ринку чи третіми особами значних збитків, або якщо це заподіяло значну шкоду охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб, -

караються штрафом від семисот п'ятдесяти до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

2. Вчинення з використанням інсайдерської інформації на власну користь або на користь інших осіб правочинів, спрямованих на придбання або відчуження цінних паперів чи похідних (деривативів), яких стосується інсайдерська інформація, якщо це призвело до отримання особою, яка вчинила зазначені дії, чи третіми особами необґрунтованого прибутку в значному розмірі, або уникнення учасником фондового ринку чи третіми особами значних збитків, або якщо це заподіяло значну шкоду

охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб, -

караються штрафом від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або якщо такі дії спричинили тяжкі наслідки, -

карається штрафом від п'яти тисяч до восьми тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

4. Дії, передбачені частинами першою - третьою цієї статті, якщо вони вчинені організованою групою, -

караються штрафом від восьми тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Примітка: 1. Значним розміром (значним збитком, значною шкодою) у цій статті вважається розмір (збиток, шкода), який в п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян [56,с.115].

2. Тяжкими наслідками у цій статті, якщо вони полягають у заподіянні матеріальних збитків, вважаються такі, які у тисячу і більше разів перевищують неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

3. Під особами, які вчинили дії, передбачені цією статтею, розуміються: посадові особи емітента, у тому числі ті, які були посадовими особами емітента на момент ознайомлення з інсайдерською інформацією; особи, які мають доступ до інсайдерської інформації у зв'язку з виконанням ними трудових (службових) обов'язків або договірних зобов'язань незалежно від відносин з емітентом, у тому числі співробітники професійних учасників фондового ринку; державні службовці, яким відома інсайдерська інформація

внаслідок виконання ними посадових (службових) обов'язків; особи, які ознайомилися з інсайдерською інформацією неправомірним шляхом; аудитори, нотаріуси, експерти, оцінювачі, арбітражні керуючі або інші особи, які виконують надані законом публічні повноваження.

Приховування інформації про діяльність емітента (стаття 232-2 КК).

1. Ненадання службовою особою емітента інвестору в цінні папери (у тому числі акціонеру) на його письмовий запит інформації про діяльність емітента в межах, передбачених законом, або надання йому недостовірної інформації, якщо це заподіяло інвестору в цінні папери (у тому числі акціонеру) матеріальну шкоду в значному розмірі, -

караються штрафом від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

2. Ті самі діяння, вчинені повторно, -

караються штрафом від двох тисяч до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Примітка. У цій статті матеріальна шкода вважається заподіяною у значному розмірі, якщо її розмір у п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян [56,с.116].

Незаконна приватизація державного, комунального майна (ст. 233 КК). Безпосередній об'єкт злочину — суспільні відносини у сфері приватизації державного і комунального майна.

Предмет злочину — державне або комунальне майно.

Об'єктивну сторону злочину характеризують альтернативні діяння:

1) приватизація шляхом зниження вартості майна через визначення її у спосіб, не передбачений законом; 2) приватизація шляхом використання підроблених приватизаційних документів; 3) приватизація майна, яке не

підлягає приватизації згідно із законом; 4) приватизація неправомочною особою.

Приватизація — це відчуження майна, що перебуває у державній або комунальній власності, на користь фізичних чи юридичних осіб. Вона регулюється Законами України: «Про приватизацію державного та комунального майна» від 2018 р. [37], та іншими нормативно-правовими актами. Приватизація здійснюється не інакше як на виконання державної програми приватизації, що визначає цілі, пріоритети та умови її проведення, і в порядку, встановленому законом.

Заниження вартості майна означає визначення її способом, який взагалі не передбачений законами про приватизацію або хоч і передбачений, але не має застосовуватися в конкретному випадку. Методика оцінки вартості майна в основному залежить від того, яке майно приватизується і яким способом.

Під приватизацією з використанням підроблених приватизаційних документів слід розуміти використання тих підроблених документів, які мають юридичне значення в процесі приватизації: для визначення способу приватизації, вибору методики оцінки вартості майна, прийняття рішення про приватизацію майна або щодо вибору покупця тощо.

Затвердження переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації, є виключною компетенцією Верховної Ради України (п. 36 ст. 85 Конституції України). Такі переліки передбачені у ст. 5 Закону України «Про приватизацію державного та комунального майна» та «Про перелік пам'яток культурної спадщини, що не підлягають приватизації» від 23 вересня 2008 р. [38].

Приватизація неправомочною особою означає приватизацію особою, яка за законодавством не може бути суб'єктом приватизації.

Цей злочин вважається закінченим з моменту переходу майна, що приватизується, до покупця — фізичної чи юридичної особи.

Суб'єктивна сторона злочину — прямий умисел.

Суб'єктом злочину можуть бути працівники органів приватизації та інші особи, які досягли 16-річного віку.

У частині 2 ст. 233 КК встановлена відповідальність за діяння, передбачене ч. 1, якщо воно призвело до незаконної приватизації майна державної чи комунальної власності у великих розмірах, тобто на суму, що в тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян (згідно з приміткою до цієї статті), або вчинене групою осіб за попередньою змовою.

РОЗДІЛ 3. ПРОФІЛАКТИКА ЗЛОЧИННОСТІ У ПІДПРИЄМНИЦТВІ

3.1 Загальні засади профілактики злочинності у підприємстві

Саме поняття профілактика злочинів може тлумачитися у вузькому (кримінально-правовому) і широкому (кримінологічному) розуміннях. Розгляньмо ці поняття. Під кримінально-правовою профілактикою розуміються заходи, що здійснюються у процесі призначення покарання та його виконання. Утім, практика протидії злочинності свідчить, що при визначенні поняття профілактика злочинів потрібно виходити з економічних, соціально-політичних, моральних, психологічних, правових та інших, більш широких позицій. Такий підхід дає можливість сформулювати це поняття у широкому розумінні, що містить у собі різні заходи державних органів і громадських організацій. Ідеться про те, щоб не допустити існування злочинності у майбутньому, а у найближчій перспективі - якомога більше обмежувати її вияви [79,с.25].

Запобігання злочинам розуміють як систему дій щодо антисупільних явищ та їх детермінант, що передбачає зниження рівня злочинності й усунення криміногенних факторів. Запобігання – це діяльність зі стримування злочинності та можливого зниження її рівня [68, с. 10].

Головним завданням правоохоронної діяльності науковці кримінологи визначають досягнення значних успіхів у сфері запобігання злочинам. На цьому базується позиція правоохоронних органів, які в процесі систематизації даних про певні види (групи) злочинів, використовуваних для запобігання їм, акцентують на тому, що збір інформації про криміногенні фактори є лише вихідним етапом оптимізації процесу розроблення та реалізації заходів запобігання злочинам, надалі – це безпосередньо розроблення і реалізація запобіжних заходів [64, с. 211].

Однією з основних ознак відносної самостійності теорії профілактики злочинів як наукової дисципліни є наявність власної системи понять. У систему профілактики злочинності входять різноманітні види профілактичної діяльності. Як вважає А. Ф. Зелміський, профілактика не має на увазі конкретний злочин, а забезпечується через запобігання криміногенним ситуаціям, їх усунення, ослаблення дії криміногенних факторів, захист об'єктів від посягань тощо. Поряд з тим, запобігання злочинам спрямоване на перешкоджання здійсненню злочинного наміру конкретної особи до початку посягання на стадіях виявлення наміру або готування до злочину. Припинення спрямоване на злочинну діяльність, що вже розпочалася, та має за мету забезпечити ненастання її шкідливих наслідків [43,с.79].

Отже, варто відрізнити профілактику злочинів від інших видів соціального управління за ознакою цілеспрямованості. Таке трактування дозволяє виокремити більш конкретні відмінності профілактики від інших видів діяльності, беручи до уваги і ті, які об'єктивно мають профілактичне значення. Підкреслюємо, що профілактика злочинів відрізняється від інших видів соціального управління такими ознаками:

- перша ознака визначає характер здійснення профілактики злочинів як певної функції управління, що спрямована на зміцнення безпеки правоохоронюваних цінностей. Це входить у наміри суб'єктів управління і усвідомлюється ними, тобто має ознаки охоронної функції;
- друга ознака міститься у природі вищезазначених наслідків або, іншими словами, у специфіці цілей профілактики злочинів. Основною метою профілактики злочинів є забезпечення надійної безпеки найважливіших цінностей - інтересів держави, суспільства, прав і законних інтересів громадян шляхом усунення факторів, які породжують або сприяють таким діям;
- третя ознака профілактики злочинів - її цілісна система. Як і будь-яка система, вона має інформаційний механізм, головною складовою якого є правові норми, що регулюють профілактику злочинів.

На загальносоціальному рівні найбільш яскравим є вияв багатоаспектного, комплексного характеру запобігання злочинності. Причому, на думку А. І. Долгової, сильною стороною загальносоціальної превенції є взаємозв'язок різноманітних за змістом заходів, а також спроможність на підставі взаємного збагачення не елементарно підсумовувати ефект антикриміногенного впливу, а надавати йому нової, незрівнянно більш високої результативності [62, с. 345–346].

Загальносоціальне запобігання слід розуміти як комплекс перспективних соціально-економічних і культурно-виховних заходів, спрямованих на подальший розвиток та вдосконалення суспільних відносин і одночасне усунення причин та умов негативних явищ як таких і злочинності зокрема [46, с. 4].

Загальносоціальне запобігання – це позитивний ефект виваженої соціальної політики, спрямованої, передусім, на виконання загальних економічних і соціальних завдань держави. Його здійснення знижує рівень безробіття, підвищує життєві стандарти, створює необхідні умови для легального одержання громадянами достатніх прибутків, сприяє створенню міцного базису для нормального функціонування всіх соціальних сфер, виховання дітей і молоді, оздоровлення морального клімату в суспільстві, упровадження високих моральних цінностей, додержання демократичних засад тощо [54, с. 54].

Загальносоціальний рівень не передбачає запобігання злочинності. Його головне завдання – підвищення духовного, матеріального рівня суспільства, що, зрештою, позитивно впливає на зниження рівня злочинності. Нині загальносоціальний рівень значною мірою послаблений через наявність різних негативних соціально-економічних та політичних процесів, які ускладнюють життєзабезпечення суспільства [66, с. 54].

Зниженню рівня криміногенності економічних відносин певною мірою сприятимуть не адміністративно-обмежувальні заходи, а заходи економічно-ліберальної спрямованості. Саме вони є доцільними для забезпечення

стабільної економічної політики держави, визначення її стратегічних напрямів і тактичних заходів [73, с. 146].

Серед заходів загальної профілактики економічних злочинів на державному рівні слід назвати вдосконалення фінансового і податкового законодавства, реалізацію економічно виваженої жорсткої податкової політики, удосконалення всієї фіскальної системи, щоб її діяльність сприяла підвищенню ефективності суспільного виробництва, тощо [66, с. 159].

Наприклад, злочинність у фіскальній сфері. До заходів загальносоціального запобігання злочинності у фіскальній сфері ми відносимо зміцнення та стабілізацію національної валюти й фінансової системи держави взагалі, уповільнення і зниження темпу інфляції, розумну податкову політику, нормотворчість, яка стимулює розвиток підприємництва, послаблення податкового тиску на суб'єктів підприємництва, справедливий перерозподіл власності та належне регулювання розподільних відносин, виховання належної правосвідомості громадян-платників податків, забезпечення видатків на наукові дослідження фіскальної злочинності та розроблення заходів протидії щодо неї; забезпечення кримінологічної експертизи нормативних актів у сфері підприємництва, підвищення добробуту громадян загалом.

Наступний рівень запобігання злочинам – спеціально-кримінологічний, або спеціальний. Спеціально-кримінологічне запобігання – це комплекс заходів боротьби зі злочинністю, змістом яких є різноманітна робота державних органів, громадських організацій, соціальних груп і громадян, спрямована на усунення причин та умов, що породжують і сприяють злочинності, а також недопущення вчинення злочинів на різних стадіях злочинної поведінки [54, с. 55].

Для злагодженої роботи суб'єктів, що здійснюють запобігання злочинам у фіскальній сфері, є важливим чіткий механізм взаємодії між правоохоронними, органами контролю, установами економічної системи держави. Така взаємодія сприятиме забезпеченню дієвого контролю за

дотриманням законодавства у комерційній діяльності в частині сплати податків від моменту реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності, щодо відповідності їх діяльності статутній, отримання ліцензій на конкретні види діяльності аж до жорсткого контролю за правильністю нарахування та сплати податків.

Наступний рівень запобігання злочинам, що завершує вертикальну диференціацію профілактики злочинності, – індивідуальний [66, с. 54–55].

Індивідуальне запобігання злочинам – це різновид запобігання злочинності щодо конкретної особи. Інакше кажучи, індивідуальне запобігання становить той сегмент запобіжної діяльності, що здійснюється на стадії, яка передуює виникненню злочинного наміру. Усунення безпеки потенційного злочину – головне завдання індивідуального запобігання [54, с. 56].

Завдання індивідуального впливу полягає в позитивній трансформації системи ціннісних орієнтацій людини, у змінненні її антигромадських поглядів і установок, переорієнтації поведінки в соціально схвалюваному напрямі.

Індивідуальне запобігання економічним злочинам, що віднесено до функцій спеціально уповноважених органів держави, полягає у встановленні осіб, від яких з високим ступенем ймовірності можна очікувати вчинення злочинів, та відповідний вплив на них [66, с. 158].

Отже, особливість профілактичної роботи на стадіях готування і замаху на злочин залежить від обсягу виконаної злочинної діяльності, особи винного, характеру злочину тощо. Значення попередження злочинності виражається в її практичній спрямованості.

3.2 Адміністративна відповідальність як міра профілактики злочинності у підприємстві

На нашу думку, адміністративна відповідальність містить у собі профілактичний характер злочинності, у підприємстві зокрема, відповідно до положень Кодексу України про адміністративні правопорушення, а саме: статтями 1, 9, 23.

Ст. 1 - завданням Кодексу України про адміністративні правопорушення є охорона прав і свобод громадян, власності, конституційного ладу України, прав і законних інтересів підприємств, установ і організацій, встановленого правопорядку, зміцнення законності, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі точного і неухильного додержання Конституції і законів України, поваги до прав, честі і гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством [5].

Чинне адміністративне законодавство не дає визначення адміністративної відповідальності. Кодекс України про адміністративні правопорушення у ст. 23 обмежується вказівкою про те, що мірою адміністративної відповідальності є адміністративне стягнення, що застосовується з метою перевиховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, і запобігання вчиненню правопорушення. Тому поняття адміністративної відповідальності не є остаточно визначеним і знаходиться в стадії формування. Про це свідчить наявність багатьох точок зору на його зміст та правову природу [80, с 68].

Так, деякі науковці під адміністративною відповідальністю розуміють застосування в установленому порядку уповноваженими органами та посадовими особами адміністративних стягнень, сформульованих у санкціях адміністративно-правових норм [40, с 40]. До винних у вчиненні адміністративних проступків застосовують стягнення, які містять державних осуд, осуд їх особистості та протиправного діяння, що виявляються у

негативних наслідках, які правопорушники зобов'язані виконати, переслідують, крім мети х покарання, ще перевиховання, а також охорону громадського порядку у сфері держаного управління [39, с 21].

Тобто адміністративна відповідальність – це відносини, що виникають між органами виконавчої влади і фізичними або юридичними особами (за умов відсутності між ними відносин службового підпорядкування) щодо вчинення останніми передбачених законодавством протиправних діянь і полягають у застосуванні до них адміністративних стягнень. У передбачених законом випадках застосування адміністративних стягнень може бути віднесено до компетенції судів [69, с 34].

В основу вище перелічених дефініцій адміністративної відповідальності науковці поклали дві основні ознаки: адміністративний проступок та адміністративне стягнення. Але адміністративне стягнення є одним із видів державного примусу, який застосовується до порушників за вчинення адміністративного проступку. Держаний примус є істотним компонентом будь-якої відповідальності, зокрема і адміністративної. Не можна сумніватися у тому, що відповідальність настане лише тоді, коли правопорушником виконано встановлені компетентною особою заходи впливу [80, с 69].

Тому необхідно дотримуватися тієї думки, що адміністративна відповідальність – це примусове застосування правомочною посадовою особою з дотриманням певної процедури передбачених законодавством заходів впливу за вчинення адміністративного проступку правопорушником [77, с 16]. Наголошуючи на тому, що до порушника можуть бути застосовані не тільки адміністративні санкції, а й інші заходи впливу.

У свою чергу, злочини й адміністративні правопорушення є соціальними явищами, дуже подібними між собою, тобто межі між ними досить рухливі й надто умовні. Тому нерідко перші з них реформуються на інші і навпаки. Іншими словами, досить поширені випадки, коли одне й те

саме діяння може бути розцінене як злочин і як адміністративний проступок, що тягне за собою покарання [55, с 77].

Друга частина ст. 9 КУпАП говорить, що адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені цим Кодексом, настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою відповідно до закону кримінальної відповідальності [5].

Важливе значення для правозастосовчої практики має розмежування понять «адміністративне правопорушення» і «злочин». Стаття 11 Кримінального кодексу України визначає, що злочином є передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину. Не є злочином дія або бездіяльність, яка хоча формально і містить ознаки будь-якого діяння, передбаченого цим Кодексом, але через малозначність не становить суспільної небезпеки, тобто не заподіяла і не могла заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі. Отже, загальними ознаками адміністративного правопорушення і злочину є вина, протиправність та суспільна шкідливість. Крім того, багато спільного й в характері заходів впливу (штраф, позбавлення спеціального права, виправні роботи, передбачені в ст. 24 КУпАП як заходи адміністративного стягнення, а в ст. 51 Кримінального кодексу України - як види кримінального покарання). Однак порівняння близьких за характером діянь - адміністративних правопорушень і злочинів - чітко показує їх відмінність у ступені суспільної небезпечності, а відповідно, і різний ступінь суворості однойменних заходів впливу [41].

У якості прикладу того, що адміністративна відповідальність слугує мірою профілактики злочинності у підприємницькій діяльності, можна порівняти декілька норм КУпАП, які перекликаються зі статтями Кримінального кодексу України.

Наприклад, Стаття 203-2 ККУ Зайняття гральним бізнесом відповідає статті 181 КУпАП Азартні ігри, ворожіння в громадських місцях. Стаття 209 ККУ Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом

відповідає статті КУпАП 166-9 Порушення законодавства щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Статі 212 ККУ Ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) відповідає цілий ряд статей, якими передбачена адміністративна відповідальність, а саме статтями 163-1, 163-2, 163-3, 163-4. Статті 213 ККУ Порушення порядку здійснення операцій з металобрухтом відповідає стаття 164-10 КУпАП.

Отже, все залежить від волевиявлення законодавця, вираженого соціально-політичними та іншими потребами суспільства, а також ситуацією, що в ньому складається. Ще М. Шаргородський у 1968 р. писав, що між різними категоріями правопорушень об'єктивно існує лише кількісна відмінність у ступені суспільної небезпеки, а якісну відмінність надає законодавець [80, с 70].

У процесі ринкових перетворень збільшилася кількість складів адміністративних правопорушень, встановлена відповідальність за дії, які свого часу не вважалися правопорушеннями. Одночасно збільшенню кількості складів адміністративних проступків сприяє декриміналізації, намагання реформувати систему права в бік її демократизації, гуманістичних цінностей, притаманних сучасним суспільствам з державами правового і соціального характеру [80, с 72].

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У результаті проведеного дослідження, роблячи підсумок, відповідаючи на поставлені на його початку завдання, варто зазначити наступне:

1. Підприємництво є одним із різновидів творчої, пошукової, ризикової соціальної діяльності і в більшості країн світу з ринковою економікою вважається одним із найпрестижніших. Згідно зі ст. 42 ГК України підприємництво — це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку. Розрізняють три види підприємницької діяльності: виробничу, комерційну і фінансову. Об'єктом діяльності в галузі виробництва є процес господарювання з виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг при кругообігу ресурсів: виробничі ресурси – виробництво – готова продукція (роботи, послуги) – товар – продаж – валовий дохід – фінансовий результат. Суть комерційної діяльності становлять торгово-обмінні операції з купівлі-продажу (перепродажу) товарів при кругообігу ресурсів: ресурси для господарської діяльності – товар – продаж – валовий дохід – фінансовий результат. Об'єктом фінансової діяльності є процес господарювання з купівлі-продажу грошей, валюти, цінних паперів та обслуговування розрахункових операцій при кругообігу ресурсів: ресурси для господарської діяльності – придбання фінансових ресурсів – продаж – валовий дохід – фінансовий результат. Підприємницька діяльність може здійснюватись лише за умови державної реєстрації суб'єктів господарювання.

2. Злочини у сфері підприємництва тотожні із тими, що вчиняються у сфері господарської діяльності і передбачені сьомим розділом Особливої частини кримінального закону (ст.ст.199-233 КК України). Об'єднуючи в самостійний розділ Особливої частини злочини, які вчиняються у сфері

підприємницької діяльності, законодавець виходить із спільності їх родового об'єкта, яким є суспільні відносини, що складаються з приводу виробництва, розподілу, обміну та споживання товарів, робіт і послуг. Злочини у сфері господарської діяльності – це умисні суспільно небезпечні та протиправні діяння (дія або бездіяльність), що посягають на суспільні відносини, які виникають з приводу виробництва, розподілу, обміну та споживання товарів, робіт і послуг, вчинені суб'єктом злочину.

3. З об'єктивної сторони більшість злочинів у сфері господарської діяльності вчиняються шляхом дії (наприклад, фіктивне підприємництво, протидія законній господарській діяльності, незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків, контрабанда тощо). Окремі злочини можуть виразитися тільки у бездіяльності (ухилення від повернення виручки в іноземній валюті, ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів тощо).

4. Серед злочинів у сфері підприємництва, конкурентних відносинах та іншій діяльності суб'єктів господарювання варто виокремити: фіктивне підприємництво; порушення порядку зайняття господарською діяльністю та діяльністю з надання фінансових послуг; зайняття забороненими видами господарської діяльності; протидія законній господарській діяльності; легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом; порушення порядку здійснення операцій з металобрухтом; порушення правил здачі дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння; примушування до антиконкурентних узгоджених дій; незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю; розголошення комерційної або банківської таємниці.

5. Серед злочинів у сфері банкрутства та злочини у сфері використання фінансових ресурсів та обігу цінних паперів варто назвати наступні: фіктивне банкрутство; шахрайство з фінансовими ресурсами; розміщення цінних паперів без реєстрації їх випуску; підроблення документів, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів; порушення порядку ведення реєстру

власників іменних цінних паперів; виготовлення, збут та використання підроблених недержавних цінних паперів; незаконне використання інсайдерської інформації; приховування інформації про діяльність емітента; доведення до банкрутства; приховування стійкої фінансової неспроможності; незаконні дії у разі банкрутства;

6. Серед злочинів у сфері обслуговування споживачів та захисту їх прав розглянуто наступні: незаконне виготовлення, збут або використання державного пробірною клейма; обман покупців та замовників; фальсифікація засобів вимірювання; випуск або реалізація недоброякісної продукції.

7. До злочинів у сфері приватизації державного і комунального майна відносяться: незаконна приватизація державного, комунального майна; незаконні дії щодо приватизаційних паперів; недотримання особою обов'язкових умов щодо приватизації державного, комунального майна або підприємств та їх подальшого використання.

8. Загальносоціальний рівень протидії злочинності у сфері економіки передбачає реалізацію загальними суб'єктами системи економічних, соціальних, політичних, організаційно-управлінських, правових, технічних, виховних заходів, спрямованих на зниження інтенсивності, припинення дії відповідних криміногенних факторів. Спеціально-кримінологічний рівень протидії економічній злочинності полягає в застосуванні, так званих, заходів виховного характеру, які в своїй більшості спрямовані на: пропаганду правових знань в галузі економіки, реалізацію програм попередження економічної злочинності з урахуванням нових тенденцій в її динаміці, провадження практики своєчасного звернення до правоохоронних органів щодо фактів вчинення злочинів у сфері господарської діяльності, цілеспрямоване формування через засоби масової інформації стійкої громадянської позиції для захисту своїх прав в системі економічних відносин. Спеціально-кримінологічну протидію економічним злочинам здійснює система суб'єктів, яка складається переважно з державних органів. Протидія організованій злочинності передбачає реалізацію складного

комплексу заходів, що здійснюються на загальносоціальному та спеціально-кримінологічному рівнях. Заходи загальносоціального характеру покликані підвищити соціально-економічний розвиток суспільства, тим самим сприяти запобіганню злочинності, в тому числі організованої. Заходи спеціально-кримінологічного характеру передбачають, перш за все, здійснення правоохоронними органами заходів, безпосередньо спрямованих на усунення тих чинників, які впливають на підвищення рівня злочинності.

9. Профілактика злочинності є сформованою системою дій стосовно антисуспільних явищ та їх причинового комплексу з метою зміцнення тенденції і зниження рівня і масштабів злочинності і знешкодження її коріння.

10. Профілактика злочинів відрізняється від інших видів соціального управління такими ознаками: характером здійснення профілактики злочинів як певної функції управління, що спрямована на зміцнення безпеки правоохоронюваних цінностей; специфіка цілей профілактики злочинів - основною метою профілактики злочинів є забезпечення надійної безпеки найважливіших цінностей - інтересів держави, суспільства, прав і законних інтересів громадян шляхом усунення факторів, які породжують або сприяють таким діям; та її цілісна система - має інформаційний механізм, головною складовою якого є правові норми, що регулюють профілактику злочинів. Запобігання злочинам - специфічний напрям спеціально-кримінологічної профілактики, що складається із сукупності заходів, спрямованих на окремі групи та конкретних осіб, які виношують злочинні наміри, замислюють вчинення злочинів і позитивно сприймають злочинний спосіб життя, з метою відмови від злочинної мотивації та наміру або продовження злочинної діяльності. Запобігання злочинам має місце тоді, коли злочинна поведінка проходить етап від моменту формування злочинного мотиву до початку виконання злочину. Наступним видом профілактичної діяльності, що його необхідно розглянути, це припинення злочинних виявів, що визначається як

сукупність видів діяльності, спрямованих на недопущення завершення розпочатого злочину шляхом розроблення і здійснення спеціальних заходів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Бюджетний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 50-51, ст.572 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/en/2456-17>
3. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
4. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984, додаток до № 51, ст.1122 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
6. Податковий кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст.112 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
7. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
8. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 31-32, ст.263 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/755-15>

9. Закон України «Про підприємництво» // Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, N 14, ст.168 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
10. Закон України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, N 40, ст.364 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/185/94-%D0%B2%D1%80>
11. Закон України «Про зайнятість населення» // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 24, ст.243 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>
12. Закон України «Про банки та банківську діяльність» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 5-6, ст.30 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
13. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 1, ст. 1 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>
14. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2006, № 31, ст. 268 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>
15. Закон України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, N 17, ст.121 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2953-14>
16. Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 23, ст.158 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/222-19>

17. Закон України «Про авторське право і суміжні права» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, N 13, ст.64 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
18. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» // Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, N 29, ст. 377 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
19. Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 50-51, ст.2057 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>
20. Закон України «Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, N 9, ст. 34 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/637/97-%D0%B2%D1%80>
21. Закон України «Про металобрухт» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, N 25, ст.212 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/619-14>
22. Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 50, ст.564 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>
23. Закон України «Про захист економічної конкуренції» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, N 12, ст.64 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>
24. Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, N 7, ст. 36 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>

25. Закон України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, N 32, ст.267 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/752-14>
26. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 31, ст.440 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>
27. Закон України «Про Державний бюджет України» // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 3-4, ст.26 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2246-19>
28. Закон України «Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, N 1, ст. 1 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/979-15>
29. Закон України «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, N 52, ст.377 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/978-15>
30. Закон України «Про іпотечні облигації» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2006, N 16, ст.134 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3273-15>
31. Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, N 51, ст.292 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/448/96-%D0%B2%D1%80>
32. Закон України «Про господарські товариства» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, N 49, ст.682 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>

33. Закон України // «Про акціонерні товариства» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2008, № 50-51, ст.384 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/514-17>
34. Закон України «Про депозитарну систему України» // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 39, ст.517 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5178-17>
35. Закон України «Про метрологію та метрологічну діяльність» // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 30, ст.1008 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1314-18>
36. Закон України «Про стандартизацію» // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 31, ст.1058 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1315-18>
37. Закон України «Про приватизацію державного та комунального майна» // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 12, ст.68 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2269-19>
38. Закон України «Про перелік пам'яток культурної спадщини, що не підлягають приватизації» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2009, N 8, ст.105 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/574-17>
39. Адміністративне право України : підручник. – Вид. 2-ге, змін. і допов. / за ред. Т.О. Коломоець. – Київ : Істина, 2012. – 528 с.
40. Адміністративне право України: законодавчі визначення : слов.-довід. / Ін-т права ім. В. Сташиса Класич. приват. ун-ту; укл. Р.А. Калюжний, С.В. Петков. – Запоріжжя : КПУ, 2009. – 220 с.
41. Р. А. Калюжний, А. Т. Комзюк, О. О. Погрібний та ін. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Науково-практичний коментар Алерта; КНТ; ЦУЛ 2010 р. 684 ст.
42. Андрушко П.П. Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом: кримінальноправова характеристика / П. П. Андрушко, М. Є. Короткевич. – К.: Юрисконсульт, 2005. – 292 с.

43. Бажанов М. И. Избранные труды / М. И. Бажанов. – Харьков: Право, 2012. – 1244 с.
44. Бесчастний, В. М. Теорія та практика кримінологічного забезпечення протидії злочинності в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08 / Бесчастний Віктор Миколайович; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. - Харків, 2018. - 34 с
45. Глущенко В. В. Економічна злочинність, прийоми приховування і методи її виявлення. / В.В. Глущенко // Вісті Кримінологічної асоціації України. - 2004. - Вип 1. - X: В-цтво Харк. нац. ун-ту внутр. Справ. - с.173-175.
46. Голіна В. В. Злочинності – організовану протидію / В. В. Голіна. – Харків : Рубікон, 1998. – 125 с.
47. Діордіца І. В. Кримінальне право України / І. В. Діордіца. – К.: Вид. О. С. Ліпкан, 2010. – 288 с.
48. Дудник Л.М. Фіктивне підприємництво, шляхи боротьби з ним / Л.М. Дудник, В.І. Василичук, Ю.В. Опалінський, Д.Г. Мулявка. – Ірпінь. – 2005. – 192 с.
49. Камлик М. Напрями протидії корупції в Україні / М. Камлик// – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www/akmf/ org/wbook](http://www.akmf.org/wbook)
50. Кашкаров О. О. Проблеми кваліфікації злочинів у сфері випуску та обігу цінних паперів: монографія / О. О. Кашкаров. – Х.: Формат плюс, 2008. – 186 с.
51. Кельман О. Г. Економічна злочинність і суміжні з нею поняття / О. Г. Кельман// Проблеми законності. – 2002. – Вип. 55. – С. 133 – 141.
52. Кравченко Ю.Ф. Роль органів внутрішніх справ України у боротьбі зі злочинністю у сфері економіки. / Ю.Ф. Кравченко // Проблеми боротьби зі злочинністю у сфері економічної діяльності. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції 15- 16 грудня 1998 р. – Х.: 1999. – С. 39.

53. Киричко В. М. Практичний посібник з кримінального права України / В. М. Киричко. – Х.: ФІНН, 2010. – 720 с.
54. Криминологія: Загальна та Особлива частини : підручник / [І. М. Даньшин, В. В. Голіна, М. Ю. Валуйська та ін.]; за заг. ред. В. В. Голіни. – [2-е вид., переробл. і доповн.]. – Харків : Право, 2009. – 288 с.
55. Крегул. Ю.І. Організаційно-правові засади безпеки підприємницької діяльності (в таблицях і схемах) : навч. посіб. / Ю.І. Крегул, Р.О. Банк. – Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. – 145 с.
56. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; За ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х.: Право, 2012. – 514с.
57. Кримінальне право України. Особлива частина: [підручник] / [Ю. В. Александров, О. О. Дудоров, В. А. Клименко та ін.]; за ред. М. І. Мельника, В. А. Клименка. – 3-тє вид., переробл. та допов. – К.: Атіка, 2011. – 348с.
58. Кримінальне право України. Особлива частина: навчальний посібник / [Грищук В. К., Волкотруб С. Г., Омельчук О. М., Виговський Д. Л. та ін.]; за ред. В. К. Грищука, О. М. Омельчука. – Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2016. – 642 с.
59. Кримінальне право (Особлива частина): підручник у 2-х т. / [Данилевський А. О., Калмиков Д. О., Хавронюк М. І. та ін.]; за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. – Луганськ: Елтон-2, 2012. – Т. 1. – 2012. – 780 с.
60. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / [Баулін Ю. В., Борисов В. І., Тютюгін В. І. та ін.]; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-е вид. – К.: Право, 2015. – 680 с.
61. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / [Бабій А. П., Доброход І. С., Кармазін Ю. А. та ін.]; за ред. Є. Л. Стрельцова. – Х.: Одиссей, 2009. – 496 с.

- 62.Криминология : учебник / под общ. ред. А. И. Долговой. – М. : Инфра-М – НОРМА, 1997. – 784 с.
- 63.Кримінальне право: Особлива частина: підручник / [Зеленов Г. М., Карчевський М. В., Письменський Є. О., Хавронюк М. І. та ін.]; за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. – 2-ге вид. – К.: Дакор, 2013. – 786 с
- 64.Криминология : учебник / [С. Б. Алимов, Ю. М. Антонян, С. П. Бузынова и др.] ; под ред. В. Н. Кудрявцева, В. Е. Эминова. –М. : Юристь, 1995. – 511 с.
- 65.Курс кримінального права. Особлива частина / [Кудрявцев В. Н., Наумов А. В., Яковлев А. М. та ін.]; під ред. В. Н. Кудрявцева, А. В. Наумова. – К.: ЮрінкомІнтер, 2012. – 1040 с.
- 66.Криминологія : навч. посіб. / [О. М. Джужа, В. В. Василевич, О. Г. В. В. Василевич, О. Г. Колб та ін.]; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Джужі. – Київ : Атіка, 2009. – 312 с.
- 67.Лисенко В.В. Криміналістичне забезпечення діяльності податкової міліції: теорія та практика / В.В. Лисенко. – К.: Логос, 2004. – 324 с.
- 68.Медицький І. Б. Запобігання злочинності : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / І. Б. Медицький. – Івано-Франківськ : Дяків В., 2008. – 220 с.
- 69.Мушенко В. В. Оптимізація процесу притягнення до адміністративної відповідальності за порушення у сфері земельних відносин / В. В. Мушенко // Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2015. - № 4. - С. 98-104.
70. Матусовский Г. А. Экономические преступления: криминалистический анализ / Х. Матусовский/ – Х. : Консум, 1999. – 480 с.
- 71.Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред.: М. І. Мельник, М. І. Хавронюк. – 9-те вид., переробл. та допов. – К.: Юрид. думка, 2017. – 1316 с.

- 72.Образцов В. А. Організована злочинність в Україні. / В.А. Образцов / – К., 1999. – С. 7.
- 73.Пивоваров В. В. Податкова і кредитно-фінансова злочинність: кримінологічна характеристика та попередження : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Пивоваров Володимир Володимирович. – Харків, 2003. – 299 с.
- 74.Протидія економічній злочинності / За ред. П. І. Орлов, А. Ф. Волобуєв, І. М. Осика та ін.// – Х., 2006 – 568 с.
- 75.Русанов Г. А. Злочини у сфері економічної діяльності / Г. А. Русанов. – К.: Юрінкомінтер, 2012. – 264 с.
- 76.Сахарова О. Б. Попередження органами внутрішніх справ злочинів, що вчиняються на ринку цінних паперів: дис. ... канд. юрид. наук.: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінальновиконавче право» / Сахарова Олена Борисівна – К., 2002. – 249 с.
- 77.Саниахметова Н. Государственное регулирование экономики и предпринимательства / Н. Саниахметова // Підприємництво, господарство і право. – 2001. - № 7. – С. 3 – 6.
- 78.Ступник Я. В. Кримінальне право України. Особлива частина: навчально-методичний посібник / Я. В. Ступник. – Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2017 – 716 с
- 79.Чернявський С. С. Фінансове шахрайство: методологічні засади розслідування / С. С. Чернявський. – К.: Хай-Тек Прес, 2013. – 624 с.
80. Юридична відповідальність у підприємстві : навч. посіб. / Ю.І. Крегул, Р.О. Банк, В.В. Мушенко ; за ред. Ю.І. Крегула. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. – 316 с.
- 81.Яцьків І. Деякі проблеми протидії корупції / І. Яцьків // Підприємництво, господарство і право. - № 1. – 2009.